

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

108906

Ha S
Tekst. 2834

UČITELJSKA KNJIŽNICA
V ZAVODU SV. STANISLAVA

Nemška

SLOVNIČA

za

slovenske šole.

L m a 21

UČITELJSKA KNJIŽNICA
V ZAVODU SV. STANISLAVA

Velja nezvezana 8 kr. sr.
Zvezana v usnjatem herbtu 12 kr. sr.

Na Dunaju, 1853.

V zalogi ces. kralj. bukvarnice za šole pri sveti
Ani v Janezovih ulicah.

108906

108906

V v o d.

Nemška slovnica uči nemški jezik prav govoriti in prav pisati. Nemška slovnica ima tedaj dva dela: Nauk nemški jezik prav govoriti, in nauk nemški jezik prav pisati.

Pervi del, kateri uči nemški jezik prav govoriti, mora učiti, kako se besede spreminjujejo: raziskavanje besed *Wortforschung*, in kako se med seboj vežejo, da se razume, kar se govori: vezanje besed *Wortfügung*.

Nauk, nemški jezik prav pisati, se imenuje pravopis *Rechtschreibung*.

V javnih šolah se smejo, ako ministerstvo uka in bogočastja izjema ne dovoli, samo predpisane, s štempeljnomo šolsko-knižnega prodaja zaznamovane bukve rabiti. Tudi ne smejo dražje biti, kakor je na prvem listu postavljeno.

FZC 3419 / 1951

Pervi del.

Nauk nemški jezik prav govoriti.

Pervi razdelek.

Občni nauk od besed.

§. 1. Prosti glasovi nemškega jezika se pišejo s temi čerkami, katerim se pravi abeceda, če v tem redu stojijo:

a, ä, b, c, ch, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, ö, p, q, r, s, (ß), t, th, u, ü, v, w, x, y, z.

§. 2. Nekatere zmed teh čerk se lahko vsaka posebej brez druge čerke izrečejo, in za to se jim pravi samoglasnice *Selbstlaute*.

Samoglasnice so: a, ä, e, i, o, ö, u, ü, y.

Tri samoglasnice: ä, ö, ü, se imenujejo *preglasnice Umlaute*, ker se je v njih glas a, o, u nekoliko spremenil.

Kar je pa drugih čerk, nobena sama za se brez druge čerke glasa nima, ampak ga dobi s

pomočjo samoglasnice, in za to se takim čerkam pravi soglasnice *Mitlaute*: tako k soglasnicama *h, b* pristavljamo samoglasnico *e*, k soglasnicama *h, f* pa samoglasnico *a*. Brez samoglasnice jih ne bi mogli izreči.

§. 3. Kdar se dve razni samoglasnici z enim odpiranjem ust izrečete, tako da se dvojen glas sliši, jima pravimo dvojoglasnica *Doppellaut*. Dvojoglasnice so: *ai, ay, au, äu, ei, ey, eu, oi, ui*.

§. 4. Kakor se v slovenšini čerka *a* bolj na dolgo izgovarja v besedi *b a r*, kakor v besedi *b r a t*, tako tudi v nemščini samoglasnice in dvojoglasnice se izgovarjajo ali dolgo lang ali pa kerpko kurz.

Dolgo se izgovarjajo

1) kdar za njimi le ena soglasnica stoji: *Schlaf* spanje; *Hase* zajec; 2) kdar je samoglasnica *a, e* ali *o* dvojno postavljena: *Haar* las; *Meer* morje; *Mooß* mah; 3) kdar za samoglasnico *i* stoji samoglasnica *e*, ker se samoglasnica *i* nikoli dvojno ne stavi: *Fliege* muha; 4) kdar za samoglasnico brezglasen *h* stoji: *Zahn* zob; *lehren* učiti. Vse druge samoglasnice se kerpko izgovarjajo: *Luft* zrak; kurz k r a t e k.

§. 5. Sostavljene soglasnice so ali enega plemena ali raznih plemen: *bb, ff, (ff), dd, ff, gg, ll, mm, nn, pp, ff, tt, zz* (*ß*) so sostavljene soglasnice enega plemena, ktere se pri deljenju

besed ena od druge ločijo; namesto ff se piše f, namesto zz pa z: Brücke most; Raſe mačka. Vse druge sestavljene soglasnice so raznega plemena, in se pri deljenju besed večji del ne ločijo: bl, br, dr i. t. d. V sestavljenih soglasnicah ch, ph, th in ph se le en glas sliši: ch se izgovarja kakor v slovenskem jeziku h, ph kakor s, th kakor š, th kakor t in ph kakor f.

§. 6. Kdar se ena samoglasnica ali dvojoglasnica ali sama ali pa z eno ali več soglasnicami z enim odpiranjem ust izreče, pravimo, da je to zlog Sylbe: a=ber, au=ßer, glau=ben.

§. 7. Beseda Wort je zlog ali več zlogov, ki kako reč ali osebo pomenijo: lang dolg; Sand dežela.

§. 8. Beseda toraj ima ali eden ali več zlogov: Sund pes; lachen smejati se; empfinden občutiti; Unsterblichkeit neumerjovernost.

§. 9. Besede so ali proste einfach, ali sestavljene zusammengeſetzt: Rad kolo je prosta beseda; Gartenthür vertne vrata pa sestavljena beseda, ker je iz prostih besed, Garten vert, in Thür vrata zložena.

§. 10. V vsaki besedi, ktera dva ali več zlogov ima, se eden zmed teh zlogov z močnejšim glasom izgovarja: tako v besedi Himmel ne b o se prvi, v besedi Gesang pet je drugi zlog z močnejšim glasom izgovarja. Temu močnejšemu glasu se pravi besedni naglas Wortton.

§. 11. Kakor v vsaki večzložni besedi en zlog, tako se tudi v govoru ena beseda z močnejšim glasom izgovarja; tako kdar rečemo: er hat gut gelesen, aber schlecht geschrieben dobro je bral, pa slabo pisal, se besedi gut dobro in schlecht slabo z močnejšim glasom izgovarjate. Temu močnejšemu glasu se pravi govorni naglas Redeton.

Drugi razdelek.

Nauk od besed in njih spreminjanja.

Pervo poglavje.

P l e m e n a b e s e d.

§. 12. V nemškem jeziku je deset plemen besed, namreč:

1. člen *Geischlechtswort*;

2. ime *Hauptwort*;

3. prilog *Beiwort*;

4. številnica *Zahlwort*;

5. zaimek *Fürwort*;

6. glagol *Zeitwort*;

7. narečje *Nebenwort*;

8. predlog Vornort;

9. vez Bindewort;

10. medmet Empfindungswort.

§. 13. Ene zmed teh plemen besed se dajo spremeniti, in se za to imenujejo spremenljive; te so: člen, ime, prilog, številnica, zaimek, glagol; vse druge pa se ne dajo spremeniti, in se jim zato pravi nespremenljive; te so: narečje, predlog, vez in medmet. Spremenjavanje besed je ali sklanjanje Abänderung, ali pregibanje Abwandlung. Člen, ime, prilog, številnica in zaimek se sklanjajo, glagol se pregiblje.

Drugo poglavje.

Ime. Hauptwort.

§. 14. Ime je beseda, ktera kako reč ali osebo pomeni: Hut klobuk; Feder pero; Pferd konj; Mensch človek; Bauer kmet.

§. 15. Imena pomenijo reč ali osebo, ktera za se obstoji, ali pa kako lastnost, ktero na rečih ali na osebah opazimo: tako Stuhl stol; Knecht hlapec za se obstojita; imeni pa: Breite širokost, Arbeitsamkeit delavnost pomenite lastnosti, ktere pri stolu in hlapcu opazimo. Imena, ktere lastnosti pomenijo, se ne dajo šteti; nikdo ne reče zwei Arbeitsamkeiten dve delavnosti. Imena, ktere za se

obstojijo, so dvojne: lastne in občne; lastno ime je ime, ktero le eno reč ali osebo pomeni: Laibach Ljubljana; Pettau Ptuj; Klagenfurt Celovec; Krain Kranjsko; Steiermark Štajer; Kärnten Koroško; Johann Janez; Cäcilia Cilika. Lastne imena so imena ljudi, narodov, dežel, mest, vasi, gor, rek. Občno ime je ime, ktero se prilega več rečem ali osebam: Stadt mesto; Schüler učenec. K občnim imenom spadajo tudi tiste, ktere, kakor Milch mleko, Obst sadje, Gold zlato, Sand pesek i. t. d. iz več nerazločnih delov sestavljene reči pomenijo. Te imena se imenujejo zborne imena Sammelnamen.

§. 16. Pri imenih treba paziti na štiri reči: 1) na spol das Geschlecht, 2) na število die Zahl, 3) na padež die Endung, 4) na sklanjanje die Abänderung.

1) Spol imen.

§. 17. Imena so v nemškem kakor v slovenskem trojnega spola: možkega, ženskega in srednjega. Kterega spola je ime, se je treba iz navade ali iz bukev naučiti, ker imena so v slovenskem velikokrat drugega spola kakor v nemškem; tako hrast die Eiche je v slovenskem možkega, v nemškem ženskega spola; vino der Wein je v slovenskem srednjega, v

nemškem pa možkega spola. To si vendar vsaki lahko v pamet vtisne, da vse imena, ki kako možko osebo pomenijo, so možkega, in vse imena, ktere kako žensko osebo pomenijo, ženskega spola; postavim: der Kaiser cesar; der Vater oče; die Kaiserin cesarica; die Mutter mati.

Nektere imena so v nemškem dvojega spola, pa tudi dvojega pomena: der Band zvezek (pri bukvah), das Band vez; der Bauer kmet, das Bauer kletka; der Schild ščit, das Schild znamenje (nad štacunoj) i. t. d.

2) Število imen.

§. 18. Nemške imena imajo dvoje število; edino in množno. Edino število se stavi, kdar se govori od ene reči ali osebe; množno število se stavi, kdar se govori od več reči ali oseb; postavim: der Tisch miza je edino, die Tische mize je množno število.

Slovinci imajo troje število, edino, dvojno in množno: hlapec dela der Knecht arbeitet; hlapca delata die (zwei) Knechte arbeiten; hlapci delajo die Knechte arbeiten. Kjer je v slovenskem dvojno število, je v nemškem množno, ker v nemškem dvojnega števila ni.

§. 19. Nektere imena nimajo množnega števila, kakor:

- 1) lastne imena: Laišadš Ljubljana;
- 2) skoraj vse zborne imena: Mišd mleko;
- 3) imena, ktere pomenijo lastnosti: Fleiš pridnost; Žorn jeza; Vernunft pamet.

Druge imena pa v edinem številu niso navadne: Ältern starši; Blattern koze; Leute ljudje; Waisen sirotka; Kosten troški; Östern velika noč, vuzem; Pfingsten binkošti, Duhovo; Weihnachten božič i. t. d.

§. 20. Množno število se na znanje da:

1. samo po členu: der Deckel pokrov, die Deckel pokrovi; das Messer nož, die Messer noži;

2) samo po preglasu, tako da se samoglasnice a, o, u v preglasnice ä, ö, ü spremenijo: der Vater oče, die Väter očetje; der Ofen peč, die Öfen peči; die Mutter mati, die Mütter matere;

3) po prilaganju glasov e, er, u, en: der Tisch miza, die Tische mize; das Bild podoba, die Bilder podobe; die Feder pero, die Federn peresa; der Fürst knez, die Fürsten knezi.

Kako se beseda v množnem številu konča, se je treba iz navade ali pa iz bukev naučiti.

3) Padeži imen.

§. 21. Vsako nemško ime se v edinem in množnem številu da na štiri načine spremeniti:

der Mann mo ž, deß Mannes mo ž a, dem Manne mo ž u, den Mann mo ž a.

Te spremembe imen se imenujejo padeži i Endungen.

§. 22. V katerem padežu ime stoji, se spozna iz vprašanja, namreč:

Ime stoji v prvem padežu, če se ž njim odgovori na vprašanje k d o? w e r? ali k a j? w a s? postavim: učenec piše der Schöler schreibt. Kdo piše? učenec der Schöler. Bukve so drage daß Buch ist theuer. Kaj je drago? bukve daß Buch.

V drugem padežu stoji ime, če se ž njim odgovori na vprašanje č i g a? w e s s e n? postavim: hiša mojega očeta je velika daß Haus meines Vaters ist groß. Kaj je veliko? hiša; čiga hiša je velika? mojega očeta meines Vaters.

V tretjem padežu stoji ime, če se ž njim odgovori na vprašanje k o m u? w e m? postavim: psu gredo kosti dem Hunde gehören die Knochen. Kaj gre? kosti gredo; komu gredo kosti? psu dem Hunde.

V četrtem padežu stoji ime, če se ž njim odgovori na vprašanje: k o g a? w e n? ali k a j? w a s? postavim: sin ljubi očeta der Sohn liebt den Vater. Kdo ljubi? sin ljubi; koga ljubi sin? očeta den Vater. Brat piše list der Bruder schreibt einen Brief. Kdo piše? brat piše, kaj piše brat? list einen Brief.

V nemškem so le štirje padeži, v sloven-

skem pa jih imamo šest. Od prvih štirih velja, kar je od padežev nemškega jezika bilo rečeno; peti in šesti padež pa vselej predlog pred seboj imata, toraj je tudi predlog pred nemškimi imeni; predlogi pa v nemškem imajo ali drugi ali tretji ali četerti padež za seboj; postavim: pri hišah bei den Häusern je v slovenskem peti, v nemškem pa tretji padež, ker predlog bei ima vselej tretji padež za seboj; s perstom mit dem Finger je v slovenskem šesti, v nemškem pa tretji padež, ker tudi predlog mit ima vselej tretji padež za seboj.

4) Sklanjanje imen.

§. 23. Kdar pri imenu vse štiri padeže v obojem številu izrekujemo, se pravi, da ime sklanjamo abändern, in temu delu se pravi sklanjanje Abänderung.

§. 24. V nemškem jeziku je več načinov imena sklanjati. Po katerem načinu se ime sklanja, se spozna iz končaja prvega padeža v množnem številu. Nekatere imena imajo v prvem padežu množnega števila tiste zadnje čerke, kakor v prvem padežu edinega števila. Tem imenom se v drugem padežu edinega števila samo soglasnica s pristavi; tretji in četerti padež pa sta prvemu enaka. Te imena se sklanjanjo po prvem sklanjanju.

Pervo sklanjanje

1. Der Engel angel
2. des Engels angela
3. dem Engel angelu
4. den Engel angela.

Po prvem sklanjanju se sklanjajo: 1) vse imena možkega in srednjega spola, ktere se na el, en in er končajo; postavim: der Nagel žebelj, der Hasep motovilo, der Vogel ptič; der Faden nit, der Garten vert, der Wagen voz; der Bruder brat, der Vater oče i. t. d.; 2) zmanjšljive imena Verkleinerungswörter na chen in lein, kakor: das Mädchen deklica; das Knäblein fantič i. t. d.; 3) imena srednjega spola, ki se končajo na samoglasnico e, in imajo prednji zlog be ali ge, kakor: das Beschlage okova, das Gebirge gore i. t. d.

§. 25. Druge imena privzamejo v prvem padežu množnega števila e ali er. V drugem padežu edinega števila se jim pristavi es, v tretjem e, in četerti padež je prvemu enak. Te imena se sklanjajo po drugem sklanjanju.

Drugo sklanjanje.

1. der Tag dan	das Bild podoba
2. des Tages dneva	des Bildes podobe
3. dem Tage dnevu	dem Bilde podobi
4. den Tag dan	das Bild podobo.

Po drugem sklanjanju se sklanjajo: 1) vse imena, ki se končajo na ling; postavim: der Frühling spomlad, der Jüngling mladenec i. t. d.; 2) vse imena srednjega spola s koncem niß; postavim: das Geheimniß skrivnost, Hinderniß zadržek i. t. d.; 3) vse imena s prednjim zlogom ge, če se ne končajo s e, el ali er; postavim: das Gebüsch germovje, das Geschenk dar i. t. d.; 4) zravno teh se po tem sklanjanju sklanja še veliko drugih imen; kakor: der Aljegurja, der Amboß naklo, der Baum drevo, der Dachß jazbec, der Hund pes, der Mond mesec, der Ort kraj, der Schuh čevelj; — der Mann mož, das Grab grob, der Geist duh, das Buch bukve, das Dach streha, das Dorf vas, das Ei jajce, das Faß sod, das Feld polje, das Geld denar i. t. d.

§. 26. Še druge imena privzamejo v prvem padežu množnega števila en ali n. Te imena imajo en ali n tudi v drugem, tretjem in četrtem padežu edinega števila, in se sklanjajo po tretjem sklanjanju

Tretje sklanjanje.

1. der Mensch človek	der Affe opica
2. des Menschen človeka	des Affen opice
3. dem Menschen človeku	dem Affen opici
4. den Menschen človeka	den Affen opico.

Po tretjem sklanjanju se sklanja:

1) veliko imen moškega spola, ktere imajo na koncu e; kakor: der Bube fant, der Erbe dedič, der Hase zajec, der Löwe lev, der Jude jud i. t. d.; 2) veliko enozložnih imen moškega spola s soglasnico na koncu; kakor: der Bär medved, der Fint šinkovec, der Fürst knez, der Held vitez, der Herr gospod, der Hirt pastir, der Spatz vrabec i. t. d.; 3) veliko iz ptujih jezikov vzetih imen, ktere kak stan pomenijo, in soglasnico na koncu imajo: der Adjutant pobočnik, der Advokat pravdosrednik, der Monarch samovladar, der Soldat vojak i. t. d.; 4) prilogi, kdar stojijo mesto imen: der Fleißige pridni, der Fromme pobožni, der Weise modri i. t. d.

Opomba 1. Nektere zmed imen, ktere se sklanjajo po tretjem sklanjanju, dobijo v drugem padežu edinega števila nš, v tretjem in četrtem padežu pa imajo n; kakor: der Funke iskra, der Glaube vera, der Name ime, der Friede mir, der Gedanke misel, der Wille volja, der Haufe kup, der Schade škoda, der Same seme, der Buchstabe čerka, das Herz serce, der Schmerz bolečina. V imenu Schmerz je četerti padež prvemu enak.

Opomba 2. Imena: das Bett postelja, das Insekt merčes, das Ohr uho, das Hemd srajca, der Dorn tern, der See jezero, der Sporn ostroga, der Staat deržava, der Stral lesk, der Unterthan podložnik, der Diamant

demant, der Rapaun kopun, der Affekt gorečnost, der Zierath lepotija imajo v drugem padežu edinega števila es in v tretjem padežu e.

Opomba 3. Imena: das Auge o k o, der Vetter stric, der Bauer k met, der Nachbar sosed, der Pantoffel k rev se, der Mustel miška, das Ende konec, der Stachel želo, der Gevatter boter in veliko iz ptujih jezikov vzetih imen s koncem ar in er; kakor: der Tartar, der Baier i. t. d. in ptuje imena s koncem or; kakor: der Professor, der Doctor i. t. d. dobijo v drugem padežu edinega števila s namesto en, tretji in četerti padež sta pa prvemu enaka.

§. 27. Imena ženskega spola naj se v prvem padežu množnega števila končajo, kakor hočejo, v edinem številu nespremenljive ostanejo. Vse te imena se sklanjajo po četrtem sklanjanju.

Četerto sklanjanje.

1. die Frau gospa
2. der Frau gospe
3. der Frau gospej
4. die Frau gospo.

§. 28. V množnem številu imena po teh dveh izgledih sklanjamo:

1. die Menschen ljudje die Bilder podobe
2. der Menschen ljudi der Bilder podob
3. den Menschen ljudem den Bildern podobam
4. die Menschen ljudi die Bilder podobe.

§. 29. Iz izgledov, po katerih se vse imena sklanjajo, vidimo:

1) da je pri vseh imenih ženskega in srednjega spola četerti padež prvemu enak;

2) da vse imena moškega in srednjega spola, ktere v drugem padežu edinega števila imajo es, v tretjem e dobijo;

3) da vse imena ženskega spola v edinem številu nespremenjene ostanejo;

4) da so v množnem številu vsi padeži prvemu enaki, če se ta na n konča; če se pa prvi padež ne konča na n, samo tretji padež čerko n dobi.

§. 30. Lastne imena se na dvoje sklanjajo:

1) tako, da se samo člen sklanja, ime pa nespremenjeno ostane: der David, deß David, dem David, den David;

2) tako, kakor se imena v nemškem sklanjajo, toda brez člena in samo v edinem številu. Kdar se lastno ime po nemškem sklanja, se mora poprej gledati, kako se v prvem padežu konča:

a) če se lastno ime konča s čerkami s, ß, sch, ft, r, z ali a: Hans, Boß, Benesch, August, Max, Lorenz, Anna, dobi v drugem padežu enß, v tretjem in četertem en:

1. Fran; Franc
2. Franzens Franca
3. Franzen Francu
4. Franzen Franca.

Če se ime konča s samoglasnico e, v drugem padežu nš, v tretjem in četrtem n dobi:

Weiße
 Weißens
 Weißen
 Weißen.

b) Vse imena, ktere se ne končajo z gorej imenovanimi čerkami, dobijo v drugem padežu š, v tretjem in četrtem pa se jim ali n pristavi ali nespremenjene ostanejo:

Peter	Cato
Peters	Catoš
Petern	Cato
Petern	Cato

§. 31. Kdar lastne imena v množnem številu stojijo, nehajo biti lastne, in so občne imena, ktere pa preglasnice nikoli nimajo; sicer se jim pa pristavi v prvem padežu ali e ali n ali en, ali se pa glasijo, kakor v prvem padežu edinega števila.

Tretje poglavje.

Člen. Geschlechtswort.

§. 32. V nemškem je dvoji člen: odločivni in neodločivni das bestimmte und das nicht bestimmende Geschlechtswort.

Odločivni člen: der, die, daß kaže, da od kake znane reči ali osebe govorimo, in se tako imenuje, ker to reč ali osebo od vseh drugih reči in oseb loči: Gib mir daß Buch daj mi bukve, postavim tiste, ki jih imaš v rokah, ali tiste, ki si jih prinesel. **Neodločivni člen:** ein, eine, ein pa kaže, da govorimo od neznane kake reči ali osebe, postavim: gib mir ein Buch daj mi bukve, to je, daj mi bukve, ktere koli hočeš.

Člena slovenski jezik nima; nemškovavci zaimek t a (ti), t a, t o stavijo, kjer je v nemškem odločivni člen; še večkrat številno ime e n, e n a, e n o, kjer je v nemškem neodločivni člen. Kdor pa hoče prav in lepo slovenski govoriti, tega ne dela; le takrat, kdar bi se bilo bati kake pomote, stavimo pred ime e n, e n a, e n o, ali pa n e k i, n e k a, n e k o; der Mann ist hier gewesen moŹ (ne: ta moŹ) je bil tukaj. Ein Mann ist hier gewesen e n ali n e k i moŹ je bil tukaj.

§. 33. Odločivni člen se tako sklanja:

Edino število	MnoŹno število
---------------	----------------

1. der, die, daß	die
------------------	-----

2. deŹ, der, deŹ	der
------------------	-----

3. dem, der, dem	den
------------------	-----

4. den, die, daß	die
------------------	-----

§. 34. Neodločivni člen ima le edino število, in se sklanja z imenom, ali pa brez imena, kdar se Źe ve, ktero ime treba misliti:

1) Z imenom:

možko	žensko	srednje
ein	eine	ein
eines	einer	eines
einem	einer	einem
einen	eine	ein

2) Brez imena.

einer	eine	eines
eines	einer	eines
einem	einer	einem
einen	eine	eines

Izgled: Ein Schüler muß fleißig lernen učenec se mora pridno učiti; der Lehrer hat mehrere Schüler, aber nur einer ist fleißig učenik ima več učencev, toda le eden je priden.

Četerto poglavje.

Prilog. Beiwort.

§. 35. Prilogi so besede, ktere se imenom prilagajo, da povemo, kakošne so reči ali osebe, od kterih govorimo; postavim: der gute Jüngling dobri mladeneč. S prilogom odgovorimo na vprašanje: kakošen? postavim: kakošen mladeneč? dober.

Da je kaka beseda prilog, se tudi po tem spozna, če se pred ime lahko postavi; tako:

fromm pobožen je prilog, ker pravimo der fromme Mann pobožni mož.

V slovenskem prilog ali pred ali za imenom stoji: v nemškem vselej pred imenom: die grüne Wiese zeleni travnik, travnik zeleni.

§. 36. Pri prilogih treba paziti:

1) na sklanjanje die Abänderung, in

2) na stopnje die Vergleichungsstufen.

1) Sklanjanje prilogov.

§. 37. Prilogi vselej v tistem spolu, številu in padežu stojijo, v katerem je ime, h kateremu gredo: tako se reče: der runde Tisch okrogla miza. des runden Tisches okrogla mize, den runden Tischen okroglim mizam; eine gute Feder dobro pero; weißes Papier bel papir. Kakor se iz teh izgledov vidi, se prilogi na troje sklanjajo: a) z odločivnim členom, kdar ima ime odločivni člen: der gute Mann dobri mož; b) z neodločivnim členom, kdar ima ime neodločivni člen: eine gute Frau dobra gospa; c) brez člena, kdar ime nima člena: süßer Wein sladko vino. Kdar prilogi za imenom v zvezi z glagolom stojijo, se ne sklanjajo: das Wasser ist gesund voda je zdrava.

a) Sklanjanje priloga z odločivnim členom.

§. 38. Kdar se prilog z odločivnim členom sklanja, se prvi padež edinega števila vselej konča s samoglasnicoj e: der gute, die gute, das

gute; tako tudi četerti padež ženskega in srednjega spola: die gute, daß gute; u vseh drugih padežih obojega števila pa prilog k prvemu padežu privzame soglasnico n: deß guten i. t. d.

Edino število.

možko	žensko	srednje
der gute Mann	die gute Frau	daß gute Kind
dobri mož	dobra gospa	dobro dete
deß guten Mannes	der guten Frau	deß guten Kindes
dobrega moža	dobre gospé	dobrega deteta
dem guten Manne	der guten Frau	dem guten Kinde
dobremu možu	dobri gospej	dobremu detetu
den guten Mann	die gute Frau	daß gute Kind
dobrega moža	dobro gospo	dobro dete.

Množno število.

die guten Männer	die guten Frauen	die guten Kinder
dobri možje	dobre gospe	dobra deca
der guten Männer	der guten Frauen	der guten Kinder
dobrih mož	dobrih gospa	dobre dece
den guten Männern	den guten Frauen	den guten Kindern
dobrim možem	dobrim gospam	dobri deci
die guten Männer	die guten Frauen	die guten Kinder
dobre može	dobre gospe	dobro deco.

§. 39. Tako se prilogi tudi sklanjanjo, kdar namesto odločivnega člena te besede, zaimki in številnice pred imenom stojijo: dieser ta, jener uni, derjenige tisti, derselbe ravno tisti, welcher kateri, mancher marsikteri, aller ves, einiger nekaj, jeder vsaki i. t. d.: dieser gute Mann

ta dobri mož, dieſeſ guten Manneſ tega dobrega moža, dieſem guten Manne temu dobremu možu, dieſen guten Mann tega dobrega moža. Po zaimku mancher marſikteri prilogi v prvem in četrtem padežu množnega ſtevila imajo e nameſto en: manche gute Schüler, ne manche guten Schüler marſikteri dobri učenci in marſiktere dobre učence.

b) Sklanjanje priloga z neodločivnim členom.

§. 40. Kdar neodločivni člen pred prilogom ſtoji, dobi prilog v prvem padežu edinega ſtevila zadnjo čerko odločivnega člena der, die, daſ, to je: v možkem ſpolu ſe priſtavi r, v ſrednjem ſ, v ženskem pa nič: ein rother, eine rothe, ein rotheſ; četerti padež ženskega in ſrednjega ſpola ſta prvemu enaka: eine rothe, ein rotheſ. U vseh drugih padežih pa ſe ſoglasnica n priſtavi: eineſ rothen. V množnem ſtevilu ima prilog zadnji glas odločivnega člena, to je: v prvem padežu e, v drugem er, v tretjem en, in v četrtem e.

Edino ſtevílo.

možko	žensko	ſrednje
1. ein rother Apfel rudeče jabolko	eine rothe Birn rudeča hruška	ein rotheſ Blatt rudeč list
2. eineſ rothen Apfels rudečega jabolka	einer rothen Birn rudeče hruške	eineſ rothen Blattes rudečega lista
3. einem rothen Apfel rudečemu jabolku	einer rothen Birn rudeči hruški	einem rothen Blatte rudečemu listu
4. einen rothen Apfel rudeče jabolko	eine rothe Birn rudečo hruško	ein rotheſ Blatt rudeč list.

Množno število.

1. rothe Äpfel	rothe Birnen	rothe Blätter
rudeče jabolka	rudeče hruške	rudeči listi
2. rother Äpfel	rother Birnen	rother Blätter
rudečih jabolok	rudečih hrušek	rudečih listov
3. rothen Äpfeln	rothen Birnen	rothen Blättern
rudečim jabolkom	rudečim hruškam	rudečim listom
4. rothe Äpfel	rothe Birnen	rothe Blätter
rudeče jabolka	rudeče hruške	rudeče liste.

Tako se prilogi tudi sklanjajo, kdar številnice zwei dva, drei trije i t. d. pred njimi stojijo.

§. 41. Z osebnimi zaimki persönliche Fürwörter: ich jaz, du ti i t. d. in z lastivnimi zaimki zueignende Fürwörter: mein moj, dein tvoj i t. d. se prilogi v edinem številu sklanjajo, kakor z neodločivnim členom, v množnem številu pa kakor z odločivnim členom.

Edino število.

možko	šensko	srednje
mein rother Apfel	meine rothe Birn	mein rothes Blatt
moje rudeče jabolko	moja rudeča hruška	moj rudeči list
meines rothen Apfels	meiner rothen Birn	meines r. Blattes
mojega rudečega jabolka	moje rudeče hruške	mojega rudečega lista
meinem rothen Apfel	meiner rothen Birn	meinem r. Blatte
mojemu rudečemu jabolku	moji rudeči hruški	mojemu rudečemu listu
meinen rothen Apfel	meine rothe Birn	mein rothes Blatt
moje rudeče jabolko	mojo rudečo hruško	moj rudeči list.

Množno število.

meine rothen Äpfel	meine r. Birnen	meine r. Blätter
moje rudeče jabolka	moje rudeče hruške	moji rudeči listi
meiner rothen Äpfeln	meiner r. Birnen	meiner r. Blätter
mojih rudečih jabolk	mojih rudečih hrušek	mojih rudečih listov
meinen rothen Äpfeln	meinen r. Birnen	meinen r. Blättern
mojim rudečim jabolkom	mojim rudečim hruškam	mojim rudečim listom
meine rothen Äpfel	meine r. Birnen	meine r. Blätter
moje rudeče jabolka	moje rudeče hruške	moje rudeče liste.

c) Sklanjanje priloga brez člena,

§. 42. Kdar se prilog brez člena sklanja, ima u vseh padežih edinega in množnega števila zadnji glas odločivnega člena.

Edino število.

možko	žensko	srednje
süßer Wein	süße Frucht	süßes Wasser
sladko vino	sladek sad	sladka voda
süßes Weines	süßer Frucht	süßes Wassers
sladkega vina	sladkega sada	sladke vode
süßem Weine	süßer Frucht	süßem Wasser
sladkemu vinu	sladkemu sadu	sladki vodi
süßen Wein	süße Frucht	süßes Wasser
sladko vino	sladek sad	sladko vodo.

Množno število.

süße Weine	süße Früchte	süße Wasser
sladke vina	sladko sadje	sladke vode
süßer Weine	süßer Früchte	süßer Wasser
sladkih vin	sladkega sadja	sladkih vod
süßen Weinen	süßen Früchten	süßen Wassern
sladkim vinom	sladkemu sadju	sladkim vodam
süße Weine	süße Früchten	süße Wasser
sladke vina	sladko sadje	sladke vode.

Pri sklanjanju priloga z imenom brez člena treba vediti, da v drugem padežu edinega števila možkega in srednjega spola se namesto es tudi pravi en: süßen Weines, süßen Wassers namesto süßes Weines, süßes Wassers, sladkega vina, sladke vode, in da prilogi, ki se končajo s soglasnico m, v tretjem padežu edinega števila v možkem in srednjem spolu imajo n namesto m: von vornehmem, ne pa vornehmem Stande imenitnega stana.

2) Stopnje prilogov.

§. 43. S prilogom se pove, kakošno lastnost reč ali oseba ima. Prilog se pristavlja ali brez primere ohne Vergleichung ali u višji, ali v najvišji stopnji; postavim: daß große Haus velika hiša, daß größere Haus večja hiša, daß größte Haus največja hiša. Kdar se imenu lastnost brez primere priloči, pravimo, da je prilog, ki to lastnost pomeni, v prvi stopnji; kakor: der gehorsame Knabe pokorni fant. Kdar se dve osebi ali reči med seboj primerite, in se vidi, da kaka oseba ali reč lastnost u višji ali nižji stopnji ima kakor druga, se pravi, da je prilog v drugi stopnji; kakor: der gehorsamere Knabe pokornejši fant, to je: bolj pokoren, kakor drugi fant, kateremu se primeri. Kdar pa tri ali več oseb ali reči med seboj primerimo, in eni zmed njih lastnost

v naj višji ali naj nižji stopnji priložimo, pravimo, da je prilog v tretji stopnji; kakor: *der gehorsamste Knabe* naj pokornejši fant, kar jih je; postavim, v šoli.

§. 44. Druga stopnja se v nemškem jeziku naredi, če se k prilogu v prvi stopnji zlog *er* ali *pa*, če se prilog s samoglasnico *e* konča, samo soglasnica *r* pristavi: *weit širok*, *weiter širji*: *enge ozek*, *enger ožji*. Prilogi, kateri se končajo z zlogi *el*, *en*, *er*, večji del v drugi stopnji *e* pred *l*, *n*, *r* izveržejo: *eitel ničemu-ren*, *eitler* (ne *eiteler*) ničemurnejši.

V tretji stopnji se pa namesto *er* druge stopnje postavi *st*: *schön lep*, *der schönste najlepši*; *e* pred *st* v tretji stopnji ostane le za soglasnicami *b*, *t*, *st*, *ß*, *ß*, *sch*, *z*; *süß sladek*, *süßer*, *süßest*; pred vsemi drugimi soglasnicami se *e* izverže: *schwer težek*, *schwerst najtežji*.

§. 45. Prilogi, kateri imajo glasnice *a*, *o*, *u*, v drugi in tretji stopnji imajo večji del preglasnice, to je: *a*, se spremeni v *ä*, *o* v *ö*, *u* v *ü*; tako: *alt star* ima *älter starši*, *ältest najstarši*; *fromm pobožen*, *frömm pobožnejši*, *frömmst najpobožnejši*; *jung mlad*, *jünger mlajši*, *jüngst najmlajši* i.t.d.

Preglasnic nimajo: *blasß bled*; *bunt pisan*; *fahl žoltkast*, *falsch lažnjiv*; *golufen*; *froh vesel*: *gerade raven*; *glatt gladek*; *hoß votel*; *hold mil*; *fahl plešast*; *farg*

skop; knapp tik; lahm hrom, loš razuj-
z dan; matt truden; morsč perav, troh-
njen; naht nag; platt raven; roh sirov;
rund okrogel; saht počasen; sanft krotek;
satt sit; schlaff slab; ohlapen; schlant nek;
šibek; stumm mutast; stumpf tumpast;
voll poln; toß nor, hud, stekel; stolz
napuhnjen, ošaben; faul len; zahm
krotek i. t. d.

§. 46. Neki prilogi druge in tretje stopnje
ne delajo po navadnem pravilu, temuč imajo
nekaj posebnega; kakor: gut dober, besser
boljši; best najboljši; hoch visok; höher
višji, höchst najvišji; nahe blizo, näher
bližji, nächst najbližji; viel veliko, mehr
več, meist največ.

§. 47. Nekteri prilogi so le v drugi in
tretji stopnji v navadi: der mindere manjši,
mindeste; der äußere z vunanji, der äußerste;
der innere notranji, der innerste; der obere
gornji, der oberste; der untere spodnji, der
unterste, der vordere prednji, der vorderste;
der hintere zadnji; der hinterste; der mittlere
srednji, der mittelfte.

§. 48. Druge in tretje stopnje nimajo tisti
prilogi, kateri pomenijo lastnosti, pri katerih
se višja stopnja ne da misliti; kakor: schriftlich
pismen; mündlich usten; golden zlat; dreieckig
trivoglast; todt mertev; heutig današ-
nji i. t. d.

§. 49. Druga stopnja se tudi naredi, če se pred prilog postavi beseda: mehr bolj ali weniger manj; tretja stopnja pa se tudi naredi, če se pred prilog postavi ena zmed teh besed; sehr prav, überaus prav prav; ungemein silno; ausnehmend posebno i. t. d.

Peto poglavje.

Številnica. Zahlwort.

§. 50. Številnica je beseda, s katero število reči ali oseb naznamo: zwei Pferde dva konja; zwanzig Schüler dvajset učencev; viele Menschen veliko ljudi.

§. 51. Številnice se delijo 1) v odločivne bestimmende in 2) neodločivne nicht bestimmende. Odločivne številnice so tiste, s katerimi število reči ali oseb na tanko povemo: fünf Kreuzer pet krajcarjev; neodločivne številnice pa so tiste, s katerimi le množno število reči ali oseb na znanje damo: mancher Mensch marsikteri človek.

1) Odločivne številnice.

§. 52. Odločivne številnice se delijo a) v poglavitne številnice Hauptzahlen b) redovne številnice Ordnungszahlen; c) plemenske številnice Gattungszahlen; d) po-

navljavne številnice Wiederholungszahlen;
e) množivne številnice Vervielfältigungszahlen.

§. 53. Poglavitne številnice so tiste, s katerimi odgovorimo na vprašanje: koliko? wie viel?

Ein er eden, zwei dva, drei trije, vier štirje, fünf pet, sechs šest, sieben sedem, acht osem, neun devet, zehn deset, elf enajst, zwölf dvanajst, dreizehn trinajst, vierzehn štirinajst, fünfzehn petnajst, sechzehn šestnajst, siebenzehn sedemnajst, achtzehn osemnajst, neunzehn devetnajst, zwanzig dvajset, ein und zwanzig eden in dvajset, zwei und zwanzig dva in dvajset, dreißig trideset, vierzig štirideset, fünfzig petdeset, sechzig estdeset, siebenzig sedemdeset, achtzig osemdeset, neunzig devetdeset, hundert sto, zweihundert dve sto, tausend jezero.

§. 54. Zmed poglavitnih številnic se v nemškem samo ein sklanja, in sicer tako, kakor neodločivni člen; druge poglavitne številnice pa se ne sklanjajo, le zwei in drei se včasih v drugem in tretjem padežu sklanjata, kdar namreč imena ni zravno, ali kdar se ti padeži drugači na znanje ne dajo; tako se pravi: zweien von den Schülern wurden Bücher gegeben dvema zmed učencev so bile bukve dane; der Herr dreier Häuser gospod treh hiš. Drugim poglavitnim številnicam se v tret-

jem padežu en pridene, kdar imena ni zravno: er fährt mit Bierem s štirimi se pelje.

§. 54. Redovne številnice so tiste, s kterimi odgovorimo na vprašanje: koliki? der wievielte? Te številnice ne kažejo le števila, temuč tudi red, v katerem reči ali osebe stojijo.

Pervi se reče nemški der erste; druge redovne številnice pa se naredijo, če se poglavitnim številnicam od zwei dva do neunzehn devet najst zlog te pristavi: der zweite drugi, der dritte tretji (ne dreite), der vierte četerti i. t. d. Od dvajset naprej se poglavitnim številnicam pristavi zlog ste: der zwanzigste dvajseti, der dreißigste trideseti i. t. d.

§. 55. Redovne številnice se sklanjajo kakor prilogi.

§. 56. Plemenske številnice so tiste, s kterimi odgovorimo na vprašanje kolikeri? wie vielerlei? Plemenske številnice se naredijo, če se poglavitnim številnicam pristavi erlei: einerlei enoji; zweierlei dvoji; fünferlei peteri i. t. d.

§. 57. Plemenske številnice se v nemškem ne sklanjajo.

§. 58. Ponavljavne številnice so tiste, s kterimi odgovorimo na vprašanje: kolikokrat? wie viel Mal? Ponavljavne številnice se neredijo, če se k poglavitnim številnicam pristavi beseda mal: einmal enkrat; zweimal dva krat; zehnmal desetkrat i. t. d.

§. 59. Ponavljavne številnice se ne sklanjanjo.

§. 60. Množivne številnice so tiste, s katerimi odgovorimo na vprašanje: kolikorno? wievielfach? Množivne številnice se naredijo, če se poglavitnim številnicam pristavi fach ali fältig; einfach edini; zweifach dvojni i. t. d.

§. 61. Množivne številnice se sklanjajo kakor prilogi.

2) Neodločivne številnice.

§. 62. Neodločivne številnice so: aller ves; jeder vsak; keiner nobeden mancher marsikteri; viel veliko; wenig malo; einige eni; etliche nekteri.

§. 63. Neodločivne številnice se sklanjajo kakor prilogi brez člena. Toda v drugem padežu edinega števila možkega in srednjega spola imajo vselej es: feines Menschen Freund nobenega človeka prijatelj; manches Mannes Glück marsikterega moža sreča.

Šesto poglavje.

Zaimek. Fürwort.

§. 64. Zaimki so besede, ktere stavimo namesto imen, da ni treba zmiraj imen ponavljati; postavim, namesto da bi rekli: die

Schule ist den Kindern sehr nützlich, denn in der Schule erlernen die Kinder schöne Sachen, pravimo: die Schule ist den Kindern sehr nützlich, denn in derselben erlernen sie schöne Sachen. Šola je otrokom prav koristna, zakaj v nji se oni lepih reči naučijo. Tukaj besedi derselben nji in sie oni ste zaimka, ker stojite namesto Schule šola in Kinder otroci.

§. 65. Zaimki se delijo 1) v osebne persönliche; 2) lastivne zueignende; 3) kazavne anzeigende; 4) nanašavne beziehende; 5) vprašavne fragende Fürwörter.

1) Osebni zaimki.

§. 66. Osebni zaimki so tisti, kateri namesto kake osebe stojijo.

§. 67. Kdar govorimo, si mislimo tri osebe: prva oseba je tisti, ki govori: ich jaz za vse tri spole; druga oseba je tisti, s katerim govorimo: du ti, tudi za vse tri spole; tretja oseba je tisti, od ktere ga govorimo: er on za možki, sie ona za ženski in es ono za srednji spol. V množnem številu govorimo wir mi za prvo osebo, ihr vi za drugo osebo, in sie oni, one za tretjo osebo.

§. 68. Osebni zaimki se tako sklanjajo:

Edino število.

perva oseba	druga oseba	tretja oseba
ich	du	er
jaz	ti	on
meiner	deiner	seiner
meine	deine	ihre
mir	dir	ihm
meni, mi	tebi, ti	njemu, mu
mir	dir	ihm
meine, me	deine, te	njega, ga

Množno število.

wir	mi	ih	vi	se	oni
unser	nas	euer	vas	ih	njih
uns	nam	euch	vam	ih	njim
uns	nas	euch	vas	se	je, njih.

Kjerkoli v slovenskem dvojno število stoji, se v nemškem množno stavi: sem vama povedal ich habe euch gesagt.

§. 69 Osebni zaimki so tudi povratni zurückführend, kdar se **povračajo na osebo, od ktere se govori:** ich kann andern helfen, aber auch mir selbst zamorem drugim pomagati, pa tudi sam sebi. Povratni zaimek tretje osebe nima prvega padeža; v drugem padežu se pravi seiner sebe, v tretjem in četrtem sich sebi. V slovenskem sebe, sebi, se tudi takrat stavimo, kdar se zaimek na

pervo in drugo osebo povrača: *ich habe mich* geschnitten sem se urezal; *du willst dich* wärmen se hočeš greti.

§. 70. Neodločivni osebni zaimki *nicht* bestimmende persönliche Fürwörter tretje osebe so: *jemand* nekdo; *einer* eden; *niemand* nihče; *man* (eden ali več ljudi brez razločka spola); *es* (kdar se govori od reči); *etwas* nekaj. *Jemand* in *niemand* imata v drugem padežu *es*, v tretjem pa in četertem najbolje nespremenjena ostaneta: *ich sehe jemand* vidim nekoga.

2) Lastivni zaimki.

§. 71. Lastivni zaimki so tisti, s katerimi povemo, čigavo je kaj. Ti so: *mein* moj; *dein* tvoj; *sein* njegov; *ihr* njen; *unser* naš; *euer* vaš; *ihr* jih. Lastivni zaimek *ihr* pomeni njen in njih; zato če rečem: *ihr Haus* se ne ve, ali hočem reči: njena hiša ali pa njih hiša. V slovenskem imamo še lastivni zaimek *svoj*, *svoja*, *svoje*, kateri pomeni: *mein*, *dein*, *sein*, *ihr*, *unser*, *euer*, *ihr*, ker stoji za vse spole, števila in osebe, kdar se lastivni zaimek povrača na prvi padež: *ich habe meine* Arbeit beendet jaz sem svoje delo dokončal; *du bist mit deinem* Vater gekommen ti si prišel s svojim očetom; *sie schreibt ihrem* Bruder ona piše svojemu bratu; *wir haben* unseren Lohn empfangen mi smo svoje pla-

čilo prijeli; ihr liebet eure Ältern vi svoje stariše ljubite.

§. 72. Lastivni zaimki stojijo, kakor prilogi, v tistem spolu, številu in padežu, v katerem je ime, h kateremu gredó. V edinem številu se sklanjajo kakor neodločivni člen, v množnem številu pa imajo glasove odločivnega člena.

Edino število.

možko	žensko	srednje
mein moj	meine moja	mein moje
meineß mojega	meiner moje	meineß mojega
meinem mojemu	meiner moji	meinem mojemu
meinen mojega	meine moja	mein moje

Množno število.

V nemškem za vse tri spole.

meine moji, moje
meiner mojih za vse tri spole
meinen mojim „ „ „ „
meine moje „ „ „ „

§. 72. Lastivni zaimki tudi brez imen stojijo, in sicer:

1) kakor prilogi za imenom v zvezi z glagolom, in takrat se ne sklanjajo: der Hut ist mein klobuk je moj; die Hüte sind mein klobuki so moji. Kakor se iz teh izgledov vidi, se v slovenskem lastivni zaimki tudi

takrat sklanjajo, kdar za imenom v zvezi z glagolom stojijo;

2) kakor pravi prilogi, kdar se nanašajo na spredej stoječe ime, in takrat se sklanjajo, kakor prilogi brez člena: dein Sohn ist fleißig, meiner träge tvoj sin je priden, moj len; dein Buch ist neu, meines alt tvoje bukve so nove, moje stare;

3) kdar lastivni zaimki kakor pravi prilogi stojijo, na koncu lahko zlog ig privzamejo, in takrat imajo vselej odločivni člen pred seboj, in se sklanjajo kakor prilogi z odločivnim členom: ich habe daß meinige gethan, thut ihr daß eurige jaz sem svoje storil, storite vi svoje. Ti lastivni zaimki nimajo nikoli imena za seboj.

3) Kazavni zaimki.

§. 73. Kazavni zaimki so tisti, s kterimi na kako reč ali osebo kažemo: dieser Hut ist mein ta klobuk je moj; dieser hat es gethan ta je storil. Kazavni zaimki so: dieser ta, jener uni, derjenige, derselbe tisti.

§. 74. Dieser in jener se sklanjata kakor prilogi brez člena; derjenige in derselbe pa sta sestavljena, in der se posebej sklanja, jenige in selbe tudi posebej, in obe besedi vkup se sklanjate kakor prilog z odločivnim členom:

- 1) derjenige, derselbe; 2) derjenigen, desselben;
3) demjenigen, demselben i. t. d.

§. 75. Večkrat tudi odločivni člen der, die, daß stoji namesto kazavnega zaimka, takrat pa ima naglas, to je, der, die, daß se z močnejšim glasom izgovori, da se vsaj z ušesi od člena razloči. Kdar pred imenom stoji, se sklanja kakor takrat, kdar je člen; kdar pa brez imena stoji, ima v drugem padežu edinega števila dessen tega, deren te, dessen tega; v drugem padežu množnega števila ima pa derer teh in v tretjem denen tem.

4) Nanašavni zaimki.

§. 76. Nanašavni zaimki so tisti, kateri se nanašajo na prej imenovano reč ali osebo. Nanašavni zaimki so: welcher, welche, welches; der, die, daß kateri, ktera, ktero; wer kdor, was kar, in stojijo vselej v tistem spolu in številu, v katerem je ime, na ktero se nanašajo; ne stojijo pa vselej v tistem padežu; postavim: es ist derjenige Jüngling, welchen wir gestern gesehen haben tisti mladeneč je, kterega smo včeraj vidili.

§. 77. Welcher, welche, welches se sklanja, kakor prilog brez člena; vendar v drugem padežu ne more stati brez imena, in tedaj se v edinem številu raji reče dessen kterega, deren ktere, dessen kterega namesto welches,

welcher, welches, in v množnem številu: deren
kterih namesto welcher. Der, die, das kteri,
ktera, ktero se sklanja kakor takrat, kdar
je kazavni zaimek, ima pa v drugem padežu
množnega števila deren, ne pa derer. Wer in was
se tako sklanjata:

Wer kdor, was kar
wessen kogar
wem komur
wen kogar, was kar.

Was v drugem in tretjem padežu ni v
navadi; wer kdor, was kar se nikoli ne na-
našata na ime, ampak le na kaj občno rečenega,
in velikokrat stojita namesto derjenige, welcher;
diejenige, welche; dasjenige, welches: wer fleißig
lernt, erlernt vieles kdor se pridno uči,
se veliko nauči; er schrieb alles auf, was er
hörte vse je popisal, kar je slišal.

§. 78. Besedica so ki se ne sklanja, in se
postavi v prvem in četrtem padežu namesto
welcher: die Magd, so uns begegnete dekla, ki
nas je srečala. Zdaj se redkokrat tako
govori.

5) Vprašavni zaïmki.

§. 79. Vprašavni zaïmki so tisti, s kte-
rimi po kaki reči ali osebi vprašamo. Ti so:
wer? kdo? was kaj? welcher, welche, welches?
kteri, ktera, ktero? was für ein? kakošen?

Wer je možkega in ženskega, was pa srednjega spola.

§. 80. Wer? in welcher? se sklanjata kakor takrat, kdar sta nanašavna zaimka. V zaimku was für ein se samo ein sklanja, kakor takrat, kdar je neodločivni člen.

V katerem padežu se vpraša, v tistem se mora odgovoriti: Wer hat das geschrieben? kdo je to pisal? Der Bruder brat. Wem hast du gesagt? komu si rekel? dem Vater očetu. Wen hast du besucht? koga si obiskal? den Bruder brata.

Sedmo poglavje.

Glagol. Zeitwort.

§. 81. Glagol je beseda, s katero povemo, kaj osebe delajo, kaj se z rečmi ali z osebami godi, ali v katerem stanu so; postavim: ich lese berem; ich werde geschlagen sem tepen; der Baum blühet drevo cvete. Glagoli se lahko spoznajo: pred ktero besedo se osebni zaimki ich jaz; du ti; er, sie, es on, ona, ono i. t. d., postaviti dajo, tista beseda je glagol; postavim: ich lobe jaz hvalim, du lobst ti hvališ; er, sie lobt on, ona hvali i. t. d.

§. 82. Pri glagolih je treba paziti na šest reči: 1) na zalog die Form; 2) na naklon die

Art; 3) na čas die Zeit; 4) na število die Zahl; 5) na osebo die Person; 6) na pregib die Abwandlung.

1) Zalog glagolov.

§. 83. Kdar oseba ali reč, od ktere govorimo, sama kaj dela, pravimo, da je glagol v djavnem zalogu in der thätigen Form; postavim: der Hund verfolgt den Hasen pes podi zajca; der Bruder springt brat skače; kdar pa oseba ali reč, od ktere govorimo, ne dela sama, ampak pride od drugod, da se ž njo kaj godi, pravimo, da je glagol v terpivnem zalogu in der leidenden Form; postavim: die Schüler werden vom Lehrer geprüftučenci so vprašani od učnika. Kdar je glagol v djavnem zalogu, mu pravimo djavni glagol thätiges Zeitwort; kdar je glagol v terpivnem zalogu, mu pravimo terpivni glagol leidendes Zeitwort.

Djavni glagoli, kateri na znanje dajejo tako djanje, ki na drugo osebo ali reč prehaja, se imenujejo djavno prehajavni glagoli thätig übergehende Zeitwörter; postavim: p o d i t i verfolgen. Djavni glagoli pa, kateri na znanje dajejo tako djanje, ki na drugo osebo ali reč ne prehaja, se imenujejo djavno neprehajavni glagoli thätig nicht übergehende Zeitwörter; postavim: s k a k a t i springen. Tisti glagoli, kateri ne kažejo ne

djanja ne terpljenja, ampak samo stan, v katerem je kaka oseba ali reč, se imenujejo srednji glagoli *Mittelzeitwörter*; postavim: c v e s t i blühen.

Djavno neprehajavni in srednji glagoli nimajo četrtega padeža pri sebi; postavim: s k a k a t i springen; c v e s t i blühen. Pri djavno prehajavih glagolih pa mora biti četerti padež; postavim: p o d i t i verfolgen.

2) Nakloni glagolov.

§. 84. Glagoli imajo peteri naklon:

1) Kdar glagol tako naklonimo, da označimo, kaj se godi, pravimo, da je glagol v znanivnem naklonu in der anzeigenden Art; postavim: der Knabe schreibt fant piše;

2) Kdar glagol tako naklonimo, da označimo, da bi utegnilo kaj biti, pravimo, da je glagol v pogojuvnem naklonu in der verbindenden Art; postavim: ich wünsche, daß der Knabe fleißig lerne želim, da bi se fant pridno učil; ich würde den Knaben lieben, wenn er fleißiger wäre fantabiljubil, če bi bil pridnejši;

3) Kdar glagol tako naklonimo, da koga prosimo, opominjamo, ali mu kaj prepovedujemo, pravimo, da je glagol v velivnem naklonu in der gebietenden Art; postavim: gehe in die Schule idi v šolo; rede nicht zu viel ne govori preveč;

4) Kdar glagol tako naklonimo, da samo kako djanje, terpljenje ali stan, v katerem je oseba ali reč, in čas na znanje damo, pravimo, da je glagol v neodločivnem naklonu in der unbestimmten Art; postavim: schreiben pisati; ermahnet werden opominjan biti; stehen stati;

5) Kdar glagol tako naklonimo, da je prilogove podobe deležen, pravimo, da je glagol v deležju Mittelwort; postavim: daß weinende Kind hat mich jokajoči otrok me je prosil, ali pa: weinend hat mich daß Kind jokajoč me je otrok prosil; gefangen wehrte sich der Krieger noch vojak, že vjet, se je še branil; weinend je deležje zdanjega, gefangen preteklega časa.

3) Časi glagolov.

§. 85. Čas je trojni: zdanji, kateri kaže, kaj se zdaj godi; postavim: ich schreibe pišem; pretekli čas, kateri kaže, kaj se je godilo; postavim: ich habe geschrieben sem pisal; prihodnji čas, kateri kaže, kaj se bode godilo; postavim: ich werde schreiben bom pisal.

Pretekli čas v nemškem jeziku je trojni: 1) pol pretekli čas, kateri se postavi, a) kdar eno djanje še ni dokončano, ko se je že drugo začelo; postavim: ich lernte, als er in daß Zimmer trat učil sem se, koje v hišo stopil;

b) kdar pripovedujemo, kaj se je zgodilo, če pri tem na zdanji čas ne mislimo; postavim: er kam gestern zu mir und sagte mir prišel je včeraj k meni, in mi je rekel; 2) polno pretekli čas, kateri se postavi, kdar pripovedujemo, kaj se je zgodilo, če pri tem na zdanji čas mislimo, ker je djanje zdaj dokončano; postavim: Gott hat die Welt erschaffen Bog je svet stvaril; 3) predpretekli čas, kateri se postavi, kdar pripovedujemo, kaj se je zgodilo, pred ko se je drugo djanje začelo; postavim: als ich meine Arbeit vollendet hatte, gieng ich in den Garten ko sem bil svoje delo dokončal, sem šel na vert.

V slovenskem nimamo pol preteklega časa, in namesto njega večji del polno pretekli čas postavimo: ich lernte in ich habe gelernt se pravi slovenski: učil sem se. Včasih se namesto pol preteklega časa tudi zdanji čas stavi: on včeraj k meni pride, in mi reče.

Prihodnji čas je dvojni: 1) prihodnji čas, kateri se postavi, kdar od kakega prihodnjega djanja govorimo; postavim: ich werde schreiben bom pisal; 2) prihodnje pretekli čas, kateri se postavi, kdar govorimo od kakega djanja, katero se ima dokončati, pred ko se drugo djanje začne; postavim: wenn ich das Buch werde gelesen haben, werde ich es dir leihen kdar bom bukve zbral, ti jih bom posodil.

V slovenskem imamo samo prihodnji čas;

namesto prihodnje preteklega časa postavimo ali prihodnji ali pa zdanji čas; postavim: kdar bom zbral, ali kdar zberem.

V nemškem je tedaj šest časov:

- 1) zdanji čas die gegenwärtige Zeit;
- 2) pol pretekli čas die halbvergangene Zeit;
- 3) polno pretekli čas die völlig vergangene Zeit;
- 4) predpretekli čas die längst vergangene Zeit;
- 5) prihodnji čas die künftige Zeit;
- 6) prihodnje pretekli čas die künftig vergangene Zeit.

4) Števila glagolov.

§. 86. Število ja v nemškem dvoje; edino in množno die einfache und die mehrfache Zahl. Edino število se postavi, kdar se govori od ene osebe ali reči: ich lobe hvalim; daß Wasser ist gut voda je dobra. Množno število se postavi, kdar se govori od dveh ali več oseb ali reči: wir loben hvalimo; die Schüler sind fleißig učenci so pridni. V slovenskem imamo troje število: edino, dvojno in množno. Kjer je v slovenskem jeziku dvojno število, je v nemškem množno: fanta pišeta die (zwei) Knaben schreiben.

5) Osebe glagolov.

§. 87. Oseba, ktera kaže, od koga se govori, je v vsakem številu troja. V edinem šte-

vilu pomeni *ich* jaz prvo osebo; *du* ti pomeni drugo osebo; *er* on, *sie* ona, *es* ono pomenijo tretjo osebo. V množnem številu je *wir* mi prva, *ihr* vi druga, in *sie* oni, one tretja oseba; postavim: *ich* *schreibe* pišem, *du* *schreibst* pišeš i. t. d. V tretji osebi obojega števila stoji velikokrat ime namesto zaimka: *der Vater* *schreibt* oče pišejo; *die Mutter* *betet* mati molijo.

V slovenskem jeziku zaimka jaz, ti, on i. t. d. ne stavimo, razvun če z večjo močjo kaj povemo: jaz sem to rekel, ne moj brat *ich* *habe* *das* *gesagt*, *nicht* *mein* *Bruder*.

6) Pregib glagolov.

§. 88. Glagol tako premenjati, da se na njem zalog, naklon, čas, število in oseba na znanje da, se pravi glagol pregibati *abwandeln*, in izgled, po katerem se glagoli pregibljejo, se imenuje pregib *Abwandlung*.

§. 89. K pregibanju glagolov so nam nekateri glagoli potrebni, ktere p o m o ž n e glagole *Hilfszeitwörter* imenujemo, ker nam druge glagole pregibati pomagajo. Taki pomožni glagoli so: *haben* imeti; *sein* biti in *werden* postati. Pomožni glagoli imajo tudi svoj pomen, in stojijo velikokrat brez drugega glagola.

§. 90. Pomožni glagol *haben* pomaga vse djavne in veliko srednjih glagolov pregibati. *haben* se tako pregiblje:

Znanivni naklon. Pogojivni naklon.

Zdanji čas.

Edino število.

ich habe imam
du hast imaš
er hat ima

ich habe imam
du habest imaš
er habe ima.

Množno število.

wir haben imamo
ihr habet (habt) imate
sie haben imajo

wir haben imamo
ihr habet imate
sie haben imajo

Poipretekli čas.

Edino število.

ich hatte sem imel, a, o
du hattest si imel, a, o
er hatte je imel, a, o

ich hätte bi imel, a, o
du hättest bi imel, a, o
er hätte bi imel, a, o

Množno število.

wir hatten smo imeli, e
ihr hattet ste imeli, e
sie hatten so imeli, e

wir hätten bi imeli, e
ihr hättet bi imeli, e
sie hätten bi imeli, e

Polno pretekli čas.

Edino število.

ich habe gehabt sem imel, a, o ich habe gehabt sem imel, a, o
du hast gehabt si imel, a, o du habest gehabt si imel, a, o
er hat gehabt je imel, a, o er habe gehabt je imel, a, o

Množno število.

wir haben gehabt
smo imeli, e
ihr habet (habt) gehabt
ste imeli, e
sie haben gehabt
so imeli, e

wir haben gehabt
smo imeli, e
ihr habet gehabt
ste imeli, e
sie haben gehabt
so imeli, e

Pred pretekli čas.

Edino število.

ich hatte gehabt
sem bil imel, a, o
du hattest gehabt
si bil imel, a, o
er hatte gehabt
je bil imel, a, o

ich hätte gehabt
bi bil imel, a, o
du hättest gehabt
bi bil imel, a, o
er hätte gehabt
bi bil imel, a, o

Množno število.

wir hatten gehabt
smo bili imeli, e
ihr hättet gehabt
ste bili imeli, e
sie hatten gehabt
so bili imeli, e

wir hätten gehabt
bi bili imeli, e
ihr hättet gehabt
bi bili imeli, e
sie hätten gehabt
bi bili imeli, e

Prihodnji čas.

Edino število.

ich werde haben
bom imel, a, o
du wirst haben
boš imel, a, o
er wird haben
bo imel, a, o

ich werde haben
bom imel, a, o
du werdest haben
boš imel, a, o
er werde haben
bo imel a, o

Množno število.

wir werden haben
bomo imeli, e
ihr werdet haben
bote imeli, e
ſie werden haben
bodo imeli, e

wir werden haben
bomo imeli, e
ihr werdet haben
bote imeli, e
ſie werden haben
bodo imeli, e

Prihodnje pretekli čas.

Edino število.

ič werde gehabt haben
hom imel, a, o
du wirſt gehabt haben
boš imel, a, o
er wird gehabt haben
bo imel, a, o

ič werde gehabt haben
hom imel, a, o
du werdeſt gehabt haben
boš imel, a, o
er werde gehabt haben
bo imel, a, o

Množno število.

wir werden gehabt haben
bomo imeli, e
ihr werdet gehabt haben
bote imeli, e
ſie werden gehabt haben
bodo imeli, e

wir werden gehabt haben
bomo imeli, e
ihr werdet gehabt haben
bote imeli, e
ſie werden gehabt haben
bodo imeli, e.

Velivni naklon.

Edino število

habe imej
habe er naj ima

množno število.

habet imejte
haben ſie naj imajo.

Neodločivni naklon,

Zdanji čas haben imeti

Pretekli čas gehabt haben

Prihodnji čas haben werden.

Deležje.

Zdanji čas habend imajoč

Pretekli čas gehabt imel.

Opomba. 1. Namesto *ich hätte*, *du hättest*, *er hätte* i. t. d. se tudi pravi: *ich würde haben*, *du würdest haben*, *er würde haben* i. t. d. in namesto *ich hätte gehabt*, *du hättest gehabt*, *er hätte gehabt* i. t. d. se pravi: *ich würde gehabt haben*, *du würdest gehabt haben*, *er würde gehabt haben* i. t. d. Nikoli pa se ne govori: *wenn ich haben würde in gehabt haben würde*, temuč *wenn ich hätte in gehabt hätte*.

2. Glagol *haben* je pomožen glagol v nemškem jeziku, ali v slovenskem jeziku glagol *imeti* ni nikoli pomožen glagol; v slovenskem namreč pri vseh glagolih na pomoč jemljemo glagol *biti* sein; postavim: *ich habe geschrieben* pisal sem.

§. 91. Pomožni glagol *sein* biti v nemškem jeziku pomaga veliko srednjih glagolov pregibati. Sein biti se tako pregiblje:

Znanivni naklon Pogojuvni naklon

Zdanji čas.

Edino število.

ich bin sem

ich sei sem

du bist si

du seist si

er ist je

er sei je

Množno število.

wir sind smo
ihr seid ste
sie sind so

wir seien (sein) smo
ihr seiet ste
sie seien (sein) so

Polpretekli čas.

Edino število.

ich war
sem bil, la, lo
du warest (warst)
si bil, la, lo
er war
je bil, la, lo

ich wäre
bi bil, la, lo
du wärest (wärst)
bi bil, la, lo
er wäre
bi bil, la, lo

Množno število.

wir waren
smo bili, le
ihr waret (wart)
ste bili, le
sie waren
so bili, le

wir wären
bi bili, le
ihr wäret (wärt)
bi bili, le
sie wären
bi bili, le

Polnopretekli čas.

Edino število.

ich bin gewesen
sem bil, la, lo
du bist gewesen
si bil, la, lo
er ist gewesen
je bil, la, lo

ich sei gewesen
sem bil, la, lo
du seist gewesen
si bil, la, lo
er sei gewesen
je bil, la, lo

Množno število.

wir sind gewesen
smo bili, le
ihr seid gewesen
ste bili, le
ſie ſind gewesen
so bili, le

wir ſeien (ſein) gewesen
smo bili, le
ihr ſeiet gewesen
ste bili, le
ſie ſeien (ſein) gewesen
so bili, le

Predpretekli čas.

Edino število.

ich war gewesen
sem bil, la, lo
du waſteſt (waſt) gewesen
si bil, la, lo
er war gewesen
je bil, la, lo

ich wäre gewesen
bi bil, la, lo
du wäreſt (wäſt) gewesen
bi bil, la, lo
er wäre gewesen
bi bil, la, lo

Množno število.

wir waren gewesen
smo bili, le
ihr wäret (wärt) gewesen
ste bili, le
ſie waren gewesen
so bili, le

wir wären gewesen
bi bili, le
ihr wäret (wärt) gewesen
ste bili, le
ſie wären gewesen
so bili, le

Prihodnji čas.

Edino število.

ich werde ſein bom
du wirſt ſein boš
er wird ſein bo

ich werde ſein bom
du werdeſt ſein boš
er werde ſein bo

Množno število.

wir werden sein homo	wir werden sein homo
ihr werdet sein bote	ihr werdet sein bote
sie werden sein bodo	sie werden sein bodo

Prihodnje pretekli čas.

Edino število.

ich werde gewesen sein hom	ich werde gewesen sein hom
du wirst gewesen sein boš	du werdest gewesen sein boš
er wird gewesen sein bo	er werde gewesen sein bo

Množno število.

wir werden gewesen sein homo	wir werden gewesen sein homo
ihr werdet gewesen sein bote	ihr werdet gewesen sein bote
sie werden gewesen sein bodo	sie werden gewesen sein bodo

Velivni naklon.

Edino število.

sei bodi
sei er naj bodo

Množno število.

seid bote
seien sie naj bodo.

Neodločivni naklon.

Zdanji čas	sein biti
Pretekli čas	gewesen sein
Prihodnji čas	sein werden.

Deležje.

Zdanji čas	seiend bivajoč
Pretekli čas	gewesen bil

Opomba. Namesto: ich wäre, du wärest, er wäre i. t. d. se tudi pravi: ich würde sein, du würdest sein, er würde sein i. t. d. namesto: ich wäre gewesen, du wärest gewesen, er wäre gewesen i. t. d. se tudi pravi: ich würde gewesen sein, du würdest gewesen sein, er würde gewesen sein i. t. d. Nikoli pa se ne govori: wenn ich sein würde in wenn ich gewesen sein würde, temuž wenn ich wäre in wenn ich gewesen wäre.

§. 92. Pomožni glagol werden biti, postati pomaga v nemškem prihodnji čas v djavnem zalogu pregibati; v terpivnem zalogu pa vse čase; v slovenskem namest werden biti, postati stavimo večji del biti. Glagol werden se tako pregiblje:

Znanivni naklon.

Pogojivni naklon.

Zdanji čas.

Edino število.

ich werde postanem

ich werde postanem

du wirst postaneš

du werdest postaneš

er wird postane

er werde postane

Množno število.

wir werden postanemo

wir werden postanemo

ihr werdet postanete

ihr werdet postanete

sie werden postanejo

sie werden postanejo

Polpretekli čas.

Edino število.

ich wurde (ward)
sem postal, la, lo
du wurdest (wardst)
si postal, la, lo
er wurde (ward)
je postal, la, lo

ich würde
bi postal, la, lo
du würdest
bi postal, la, lo
er würde
bi postal, la, lo

Množno število.

wir wurden
smo postali, le
ihr wurdet
ste postali, le
ſie wurden
so postali, le

wir würden
bi postali, le
ihr würdet
bi postali, le
ſie würden
bi postali, le

Polnopretekli čas.

Edino število.

ich bin geworden
sem postal, la, lo
du biſt geworden
si postal, la, lo
er iſt geworden
je postal, la, lo

ich ſei geworden
sem postal, la, lo
du ſeiſt geworden
si postal, la, lo
er ſei geworden
je postal, la, lo

Množno število.

wir sind geworden
smo postali, le
ihr seid geworden
ste postali, le
sie sind geworden
so postali, le

wir seien geworden
smo postali, le
ihr seiet geworden
ste postali, le
sie seien geworden
so postali, le

Predpretekli čas.

Edino število.

ich war geworden
sem bil postal, la, lo
du warst geworden
si bil postal, la, lo
er war geworden
je bil postal, la, lo

ich wäre geworden
bi bil postal, la, lo
du wärest geworden
bi bil postal, la, lo
er wäre geworden
bi bil postal, la, lo

Množno število.

wir waren geworden
smo bili postali, le
ihr waret geworden
ste bili postali, le
sie waren geworden
so bili postali, le

wir wären geworden
bi bili postali, le
ihr wäret geworden
bi bili postali, le
sie wären geworden
bi bili postali, le

Prihodnji čas.

Edino število.

ich werde werden
bom postal, la, lo
du wirst werden
boš postal, la, lo
er wird werden
bo postal, la, lo

ich werde werden
bom postal, la, lo
du werdest werden
boš postal, la, lo
er werde werden
bo postal, la, lo

Množno število.

wir werden werden
bomo postali, le
ihr werdet werden
bote postali, le
ſie werden werden
bodo postali, le

wir werden werden
bomo postali, le
ihr werdet werden
bote postali, le
ſie werden werden
bodo postali, le

Prihodnje pretekli čas.

Edino število.

ich werde geworden ſein
bom postal, la, lo
du wirſt geworden ſein
boſ postal, la, lo
er wird geworden ſein
bo postal, la, lo

ich werde geworden ſein
bom postal, la, lo
du werdeſt geworden ſein
boſ postal, la, lo
er werde geworden ſein
bo postal, la, lo

Množno število.

wir werden geworden ſein
bomo postali, le
ihr werdet geworden ſein
bote postali, le
ſie werden geworden ſein
bodo postali, le

wir werden geworden ſein
bomo postali, le
ihr werdet geworden ſein
bote postali, le
ſie werden geworden ſein
bodo postali, le

Veliyni naklon.

Edino število.

werde poſtani
werde er naj poſtane

Množno število.

werdet poſtanite
werden ſie naj poſtanejo

Neodločivni naklon.

Zdanji čas	werden postati
Pretekli čas	geworden sein
Prihodnji čas	werden werden

Deležje.

Zdanji čas	werden
Pretekli čas	geworden postal.

Opomba 1) Namesto: ich würde, du würdest, er würde i. t. d. se tudi pravi: ich würde werden, du würdest werden, er würde werden i. t. d. in namesto: ich wäre geworden, du wärest geworden, er wäre geworden i. t. d. se tudi pravi: ich würde geworden sein, du würdest geworden sein, er würde geworden sein i. t. d. Nikoli pa se ne govori: wenn ich werden würde in wenn ich gewesen sein würde temuž wenn ich wäre in wenn ich gewesen wäre.

2) Kdar je werden pomožen glagol, se v deležju preteklega časa ne pravi geworden, ampak worden; postavim: er ist gelobt worden on je bil pohvaljen.

§. 93. Glagoli so ali pravilni ali nepravilni.

A. Pravilni glagoli.

§. 94. Pravilni glagoli se 1) ali tako preglbljejo, da se jim v polpreteklem času te ali ete, v deležju preteklega časa t ali et pristavi;

postavim: laſſen ſmejati ſe, laſſte, gelachſt; beten
moliti, betete, gebetet; 2) ali pa tako, da ſe v
polpreteklem času ſamoglasnica glagola spre-
meni in ſe v deležju preteklega časa en pri-
stavi; postavim: fallen paſti, fiel, gefallen.

Glagoli, kterim ſe v polpreteklem času *te* ali
pa *ete* in v deležju preteklega časa *t* ali pa *et*
pristavi, ſo pravilni glagoli pervega reda;
tisti glagoli pa, kteri v polpreteklem času
ſamoglasnico glagola ſpremenijo in v deležju
preteklega časa en pristavijo, ſo pravilni gla-
goli drugega reda.

1) Pravilni glagoli pervega reda.

§. 95. Pravilni glagoli pervega reda ſe v
djavnem zalogu po tem izgledu pregibljejo, če
imajo pomožni glagol *haben*:

Znanivni naklon

Pogojivni naklon

Zdanji čas.

Edino ſtevilo.

ich lobe hvalim

ich lobe hvalim

du lobest (lobſt) hvaliſh

du lobest hvaliſh

er lobet (lobt) hvali

er lobe hvali

Množno ſtevilo.

wir loben hvalimo

wir loben hvalimo

ihr lobet (lobt) hvalite

ihr lobet hvalite

ſie loben hvalijo

ſie loben hvalijo

Polpretekii čas.

Edino število.

ich lobte sem hvalil, la, lo	ich lobete bi hvalil, la, lo
du lobtest si hvalil, la, lo	du lobetest bi hvalil, la, lo
er lobte je hvalil, la, lo	er lobete bi hvalil, la, lo

Množno število.

wir lobten smo hvalili, le	wir lobeten bi hvalili, le
ihr lobtet ste hvalili, le	ihr lobetet bi hvalili, le
sie lobten so hvalili, le	sie lobeten bi hvalili, le

Polnopretekli čas.

Edino število.

ich habe gelobt	ich habe gelobt
sem hvalil, la, lo	sem hvalil, la, lo
du hast gelobt	du habest gelobt
si hvalil, la, lo	si hvalil, la, lo
er hat gelobt	er habe gelobt
je hvalil, la, lo	je hvalil, la, lo

Množno število.

wir haben gelobt	wir haben gelobt
smo hvalili, le	smo hvalili, le
ihr habet gelobt	ihr habet gelobt
ste hvalili, le	ste hvalili, le
sie haben gelobt	sie haben gelobt
so hvalili, le	so hvalili, le

Predpretekli čas.

Edino število.

ich hatte gelobt
sem bil hvalil, la, lo
du hättest gelobt
si bil hvalil, la, lo
er hatte gelobt
je bil hvalil, la, lo

ich hätte gelobt
bi bil hvalil, la, lo
du hättest gelobt
bi bil hvalil, la, lo
er hätte gelobt
bi bil hvalil, la, lo

Množno število.

wir hatten gelobt
smo bili hvalili, le
ihr hättet gelobt
ste bili hvalili, le
sie hatten gelobt
so bili hvalili, le

wir hätten gelobt
bi bili hvalili, le
ihr hättet gelobt
bi bili hvalili, le
sie hätten gelobt
bi bili hvalili, le

Prihodnji čas.

Edino število.

ich werde loben
bom hvalil, la, lo
du wirst loben
boš hvalil, la, lo
er wird loben
bo hvalil, la, lo

ich werde loben
bom hvalil, la, lo
du werdest loben
boš hvalil, la, lo
er werde loben
bo hvalil, la, lo

Množno število.

wir werden loben
bomo hvalili, le
ihr werdet loben
bote hvalili, le
sie werden loben
bodo hvalili, le

wir werden loben
bomo hvalili, le
ihr werdet loben
bote hvalili, le
sie werden loben
bodo hvalili, le

Prihodnje pretekli čas.

Edino število.

ich werde gelobt haben	ich werde gelobt haben
bom hvalil, la, lo	bom hvalil, la, lo
du wirst gelobt haben	du werdest gelobt haben
boš hvalil, la, lo	boš hvalil, la, lo
er wird gelobt haben	er werde gelobt haben
bo hvalil, la, lo	bo hvalil, la, lo

Množno število.

wir werden gelobt haben	wir werden gelobt haben
bom hvalili, le	bomo hvalili, le
ihr werdet gelobt haben	ihr werdet gelobt haben
bote hvalili, le	bote hvalili, le
sie werden gelobt haben	sie werden gelobt haben
bodo hvalili, le	bodo hvalili, le

Velivni naklon.

Edino število.

Množno število.

lobe hvali	lobet hvalite
lobe er naj hvali	loben ste naj hvalijo

Neodločivni naklon.

Zdanji čas loben hvaliti

Pretekli čas gelobt haben

Prihodnji čas loben werden

Deležje.

Zdanji čas lobend hvaleč

Pretekli čas gelobt hvalil.

Opomba. Namesto: ich lobete, du lobetest, er lobete i. t. d. se tudi pravi: ich würde loben, du würdest loben, er würde loben i. t. d. in namesto: ich hätte gelobt, du hättest gelobt, er hätte gelobt i. t. d. se tudi pravi: ich würde gelobt haben, du würdest gelobt haben, er würde gelobt haben i. t. d. Nikoli pa se ne govori: wenn ich loben würde in wenn ich gelobt haben würde, temuč wenn ich lobete in wenn ich gelobt hätte.

§. 96. Pravilni glagoli pervega reda se v djavnem zalogu po tem izgledu pregibljejo, če imajo pomožni glagol sein:

Znanivni naklon

Pogojivni naklon

Zdanji čas.

Edino število.

ich begegne srečam
du begegnest srečaš
er begegnet sreča

ich begegne srečam
du begegnest srečaš
er begegne sreča

Množno število.

wir begegnen srečamo
ihr begegnet srečate
sie begegnen srečajo

wir begegnen srečamo
ihr begegnet srečate
sie begegnen srečajo

Polpretekli čas.

Edino število.

ich begegnete
sem srečal, la, lo
du begegnetest
si srečal, la, lo
er begegnete
je srečal, la, lo

ich begegnete
sem srečal, la, lo
du begegnetest
si srečal, la, lo
er begegnete
je srečal, la, lo

Množno število.

wir begegneten
smo srečali, le
ihr begegnetet
ste srečali, le
ſie begegneten
so srečali, le

wir begegneten
smo srečali, le
ihr begegnetet
ste srečali, le
ſie begegneten
so srečali, le

Polnopretekli čas.

Edino število.

ich bin begegnet
sem srečal, la, lo
du biſt begegnet
si srečal, la, lo
er iſt begegnet
je srečal, la, lo

ich ſei begegnet
sem srečal, la, lo
du ſeiſt begegnet
si srečal, la, lo
er ſei begegnet
je srečal, la, lo

Množno število.

wir sind begegnet
smo srečali, le
ihr seid begegnet
ste srečali, le
sie sind begegnet
so srečali, le

wir seien begegnet
smo srečali, le
ihr seiet begegnet
ste srečali, le
sie seien begegnet
so srečali, le

Predpretekli čas.

Edino število.

ich war begegnet
sem bil srečal, la, lo
du warest (warst) begegnet
si bil srečal, la, lo
er war begegnet
je bil srečal, la, lo

ich wäre begegnet
bi bil srečal, la, lo
du wärest (wärst) begegnet
bi bil srečal, la, lo
er wäre begegnet
bi bil srečal, la, lo

Množno število.

wir waren begegnet
smo bili srečali, le
ihr waret (wart) begegnet
ste bili srečali, le
sie waren begegnet
so bili srečali, le

wir wären begegnet
bi bili srečali, le
ihr wäret (wärt) begegnet
bi bili srečali, le
sie wären begegnet
bi bili srečali, le

Prihodnji čas.

Edino število.

ich werde begegnen
bom srečal, la, lo
du wirst begegnen
boš srečal, la, lo
er wird begegnen
bo srečal, la, lo

ich werde begegnen
bom srečal, la, lo
du werdest begegnen
boš srečal, la, lo
er werde begegnen
bo srečal, la, lo

Množno število.

wir werden begegnen
bomo srečali, le
ihr werdet begegnen
bote srečali, le
sie werden begegnen
bodo srečali, le

wir werden begegnen
bomo srečali, le
ihr werdet begegnen
bote srečali, le
sie werden begegnen
bodo srečali, le

Prihodnje pretekli čas.

Edino število.

ich werde begegnet sein
bom srečal, la, lo
du wirst begegnet sein
boš srečal, la, lo
er wird begegnet sein
bo srečal, la, lo

ich werde begegnet sein
bom srečal, la, lo
du werdest begegnet sein
boš srečal, la, lo
er werde begegnet sein
bo srečal, la, lo

Množno število.

wir werden begegnet sein	wir werden begegnet sein
bom srečali, le	bomo srečali, le
ihr werdet begegnet sein	ihr werdet begegnet sein
bote srečali, le	bote srečali, le
sie werden begegnet sein	sie werden begegnet sein
bodo srečali, le	bodo srečali, le

Velivni naklon.

Edino število.

Množno število.

begegne srečaj	begegnet srečajte
begegne er naj sreča	begegneten sie naj srečajo

Neodločivni naklon.

Zdanji čas	begegneten srečati
Pretekli čas	begegnet sein
Prihodnji čas	begegnet werden

Deležje.

Zdanji čas	begegnend srečavaje
Pretekli čas	begegnet srečal.

Opomba. Namesto: ich begegnete, du begegnetest, er begegnete i. t. d. se tudi pravi: ich würde begegnen, du würdest begegnen, er würde begegnen i. t. d. in namesto: ich wäre begegnet, du wärest begegnet, er wäre begegnet i. t. d. se tudi pravi: ich würde begegnet sein, du würdest begegnet sein, er würde begegnet sein i. t. d. Nikoli pa se ne

govori: wenn ich begegnen würde in begegnet
sein würde, temuč: wenn ich begegnete in be-
gegnet wäre.

§. 97. Pravilni glagoli prvega reda se v
terpivnem zalogu po tem izgledu pregibljejo:

Znanivni naklon.

Pogojivni naklon.

Zdanji čas.

Edino število.

ich werde gelobt
sem hvaljen, na, no
du wirst gelobt
si hvaljen, na, no
er wird gelobt
je hvaljen, na, no

ich werde gelobt
sem hvaljen, na, no
du werdest gelobt
si hvaljen, na, no
er werde gelobt
je hvaljen, na, no

Množno število.

wir werden gelobt
smo hvaljeni, ne
ihr werdet gelobt
ste hvaljeni, ne
sie werden gelobt
so hvaljeni, ne

wir werden gelobt
smo hvaljeni, ne
ihr werdet gelobt
ste hvaljeni, ne
sie werden gelobt
so hvaljeni, ne

Polpretekli čas.

Edino število.

ich wurde (ward) gelobt	ich würde gelobt
sem bil hvaljen, na, no	bi bil hvaljen, na, no
du wurdest (wardst) gelobt	du würdest gelobt
si bil hvaljen, na, no	bi bil hvaljen, na, no
er wurde (ward) gelobt	er würde gelobt
je bil hvaljen, na, no	bi bil hvaljen, na, no.

Množno število.

wir wurden gelobt	wir würden gelobt
smo bili hvaljeni, ne	bi bili hvaljeni, ne
ihr wurdet gelobt	ihr würdet gelobt
ste bili hvaljeni, ne	bi bili hvaljeni, ne
sie wurden gelobt	sie würden gelobt
so bili hvaljeni, ne	bi bili hvaljeni, ne.

Polno pretekli čas.

Edino število.

ich bin gelobt worden	ich sei gelobt worden
sem bil hvaljen, na, no	sem bil hvaljen, na, no
du bist gelobt worden	du seist gelobt worden
si bil hvaljen, na, no	si bil hvaljen, na, no
er ist gelobt worden	er sei gelobt worden
je bil hvaljen, na, no	je bil hvaljen, na, ne.

Množno število.

wir sind gelobt worden
smo bili hvaljeni, ne
ihr seid gelobt worden
ste bili hvaljeni, ne
sie sind gelobt worden
so bili hvaljeni, ne

wir seien gelobt worden
smo bili hvaljeni, ne
ihr seiet gelobt worden
ste bili hvaljeni, ne
sie seien gelobt worden
so bili hvaljeni, ne.

Predpretekli čas.

Edino število.

ich war gelobt worden
sem bil hvaljen bil, la, lo
du warst (warst) gelobt worden
si bil hvaljen bil, la, lo
er war gelobt worden
je bil hvaljen bil, la, lo

ich wäre gelobt worden
bi bil hvaljen bil, la, lo
du wärest (wärest) gelobt worden
bi bil hvaljen bil, la, lo
er wäre gelobt worden
bi bil hvaljeni bil, la, lo

Množno število.

wir waren gelobt worden
smo bili hvaljeni bili, le
ihr wartet (wart) gelobt worden
ste bili hvaljeni bili, le
sie waren gelobt worden
so bili hvaljeni bili, le

wir wären gelobt worden
bi bili hvaljeni bili, le
ihr wäret (wärt) gelobt worden
bi bili hvaljeni bili, le
sie wären gelobt worden
bi bili hvaljeni bili, le.

Prihodnji čas.

Edino število.

ich werde gelobt werden
bom hvaljen, na, no
du wirst gelobt werden
boš hvaljen, na, no
er wird gelobt werden
bo hvaljen, na, no

ich werde gelobt werden
bom hvaljen, na, no
du werdest gelobt werden
boš hvaljen, na, no
er werde gelobt werden
bo hvaljen, na, no.

Množno število.

wir werden gelobt werden
bomo hvaljeni, ne
ihr werdet gelobt werden
bote hvaljeni, ne
sie werden gelobt werden
bodo hvaljeni, ne

wir werden gelobt werden
bomo hvaljeni, ne
ihr werdet gelobt werden
bote hvaljeni, ne
sie werden gelobt werden
bodo hvaljeni, ne.

Prihodnje pretekli čas.

Edino število.

ich werde gelobt worden sein
bom hvaljen, na, no
du wirst gelobt worden sein
boš hvaljen, na, no
er wird gelobt worden sein
bo hvaljen, na, no

ich werde gelobt worden sein
bom hvaljen, na, no
du werdest gelobt worden sein
boš hvaljen, na, no
er werde gelobt worden sein
bo hvaljen, na, no.

Množno število.

wir werdengelobt worden sein	wir werden gelobt worden sein
homo hvaljeni, ne	homo hvaljeni, ne
ihr werdet gelobt worden sein	ihr werdet gelobt worden sein
bote hvaljeni, ne	bote hvaljeni, ne
sie werden gelobt worden sein	sie werden gelobt worden sein
bodo hvaljeni, ne	bodo hvaljeni, ne.

Velivni naklon.

Edino število.

Množno število.

werde gelobt	werdet gelobt
bodi hvaljen, na, no	bote hvaljeni, ne
werde er gelobt	werden sie gelobt
naj bo hvaljen, na, no	naj bodo hvaljeni, ne.

Neodločivni naklon.

Zdanji čas	gelobt werden hvaljen, na, no biti
Pretekli čas	gelobt worden sein
Prihodnji čas	werden gelobt werden.

Deležje.

Pretekli čas gelobt hvaljen.

Opomba. 1) Namesto: ich würde gelobt, du würdest gelobt, er würde gelobt i. t. d. se tudi pravi: ich würde gelobt werden, du würdest gelobt werden, er würde gelobt werden i. t. d. in namesto:

ich wäre gelobt worden, du wärest gelobt worden, er wäre gelobt worden i. t. d. se tudi pravi: ich würde gelobt worden sein, du würdest gelobt worden sein, er würde gelobt worden sein i. t. d. Nikoli pa se ne govori: wenn ich gelobt werden würde in wenn ich gelobt worden sein würde, temuč: wenn ich gelobt würde in gelobt worden wäre.

2) V slovenskem se namesto terpivnega zaloga velikokrat djavni zalog z zaimkom se postavi: es wird getragen se nosi;

3) Nemci radi besedo man s tretjo osebo edinega števila stavijo, kdar se ne govori od kake posebne osebe: v slovenskem večji del namesto man tretjo osebo množnega števila stavimo, včasih pa tudi edino število, toda v djavnem zalogu z zaimkom se: postavim: man sagt pravijo, man lieft se bere.

II. Pravilni glagoli drugega reda.

§. 98. Pravilni glagoli drugega reda so deseteri, in toraj se dajo v deset razdelkov spraviti.

Pervi razdelek.

§. 99. Pravilni glagoli prvega razdelka so tisti, v katerih se samoglasnica i v polpreteklem času znanivnega naklona v ä, pogojivnega naklona v ä, v deležju preteklega časa v u spremeni:

binden	band	bände	gebunden
vezati]			
bringen	drang	dränge	gebrungen
siliti			
finden	fand	fände	gefunden
najti			
gelingen	gelang	gelänge	gelungen
po sreči iziti			
flingen	flang	flänge	geflungen
zvenčati			
ringen	rang	ränge	gerungen
boriti se			
schlingen	schlang	schlänge	geschlungen
ovijati,	požirati		
schwinden	schwand	schwände	geschwunden
zginiti			
schwingen	schwang	schwänge	geschwungen
mahati			
singen	sang	sänge	gesungen
peti			
sinken	sank	sänke	gesunken
padati			
springen	sprang	spränge	gesprungen
skakati			
stinken	stank	stänke	gestunken
šmerdeti			
trinken	trank	tränke	getrunken
piti			
winden	wand	wände	gewunden
viti			
zwingen	zwang	zwänge	gezwungen
primorati			

Opomba. Glagola dingen najeti in ſchinden oderati imata v pol preteklem času u in ü:

dung	dünge	gedungen
ſchund	ſchünde	geſchunden

Drugi razdelek.

§. 100. Pravilni glagoli drugega razdelka so tisti, v katerih se samoglasnica i v polpreteklem času znanivnega naklona v a, pogo-
jivnega naklona v ä, v deležju preteklega časa v o spremeni:

beginnen	begann	begänne	begonnen
začeti			
gewinnen	gewann	gewänne	gewonnen
pridobiti			
rinnen	rann	ränne	geronnen
teči			
ſchwimmen	ſchwamm	ſchwämme	geſchwommen
plavati			
ſinnen	ſann	ſänne	geſonnen
pomišljovati			
ſpinnen	ſpann	ſpänne	geſponnen
presti			

Opomba. Glagoli beginnen, gewinnen, rinnen, ſinnen v polpreteklem času pogo-
jivnega naklona navadno imajo o namesto ä: begönne, ge-
wönne, rönne, ſönne.

Tretji razdelek.

§. 101. Pravilni glagoli tretjega razdelka so tisti, v katerih se samoglasnica e v drugi in tretji osebi edinega števila zdanjega časa znanivnega naklona in v drugi osebi edinega števila velivnega naklona v i ali v ie, v polpreteklem času znanivnega naklona v a, pogojivnega naklona v ä, v deležu preteklega časa v o spremeni:

befehlen	befiehlt	befiehl	befahl	befähle	befohlen
ukazati					
bergen	birgt	birg	barg	bärge	geborgen
skriti					
bersten	birst	birst	barst	bärste	geborsten
počiti					
brechen	bricht	brich	brach	bräche	gebrochen
lomiti					
drücken	drückt	drück	drach	dräcke	gedrückt
mlatiti					
empfehlen	empfiehl	empfiehl	empfahl	empfähle	empfohlen
priporočiti					
gelten	gilt	gilt	galt	gälte	gegolten
veljati					
helfen	hilft	helf	half	hälfe	geholfen
pomagati					
nehmen	nimmt	nimm	nahm	nähme	genommen
vzeti					
schelten	schilt	schilt	schalt	schälte	gescholten
kleti					

erschrecken	erschrickt	erschrick	erschraf	erschraße	erschrocken
ustrašiti se					
sprechen	spricht	sprich	sprach	sprache	gesprochen
govoriti					
stechen	sticht	stich	stach	stache	gestochen
hosti					
stelen	stiehlt	stiel	stal	stale	gestolen
krasti					
sterben	stirbt	stirb	starb	starbe	gestorben
umreti					
treffen	trifft	triff	traf	träße	getroffen
zadeti					
verderben	verdirbt	verdirb	verdarb	verdarbe	verdorben
spriditi se					
werben	wirbt	wirb	warb	wärbe	geworben
vabiti					
werfen	wirft	wirf	warf	wärfe	geworfen
metati					

Opomba 1. Tako se tudi pregiblje: gebären
roditi, gebiert, gebier, gebar, gebäre, geboren.

2. Kdar erschrecken pomeni ustrašiti, se
pregiblje po izgledu loben: erschreckt, erschrecke,
erschreckte, erschreckt: tako tudi verderben, kdar
pomeni skaziti: verderbt, verderbe, verderbte,
verderbt.

3. Nekteri zmed glagolov tretjega raz-
delka v polpreteklem času pogojnega na-
klona namesto ä imajo navadno ö, drugi ü;

ö imajo:

befehlen
bergen

befähle
bärge

beföhle
börge

bersten	bärste	börste
breſchen	bräſche	bröſche
empfehlen	empfähle	empföhle
gelten	gälte	gölte
ſchelten	ſchälte	ſchölte
ſtelen	ſtäle	ſtöle

ü imajo:

helfen	hälfe	hülfe
ſterben	ſtarbe	ſtürbe
verderben	verdärbe	verdürbe
werben	wärbe	würbe
werfen	wärfe	würfe

Šterti razdelek.

§. 102. Pravilni glagoli štertega razdelka so tisti, v katerih se samoglasnica e v drugi in tretji osebi edinega števila zdanjega časa znanimnega naklona in v drugi osebi edinega števila velivnega naklona v i ali ie, v polpreteklem času znanimnega naklona v a, pogojivnega naklona v ä spremeni:

essen	iſſt	iſſ	aß	äße	gegeſſen
jeſti					
freſſen	frißt	friß	fraß	fräße	gefreſſen
žreti					
geben	gibt	gib	gab	gäbe	gegeben
dati					
geneſen	(geneſ't)	(geneſe)	genaß	genäße	geneſen
ozdraveti					

geschehen	geschieht	—	geschah	geschähe	geschehen
zgoditi se					
lesen	liest	lies	las	läse	gelesen
brati					
messen	misst	miß	maß	mäße	gemessen
meriti					
sehen	sieht	sieh	sah	sähe	gesehen
viditi					
treten	tritt	tritt	trat	träte	getreten
tlačiti					
vergessen	vergiffst	vergifs	vergaß	vergäße	vergessen
pozabiti					

Tako se tudi pregibljejo sledeči trije glagoli, kateri v neodločivnem naklonu imajo samoglasnico i :

bitten	bat	bäte	gebeten
prositi			
liegen	lag	läge	gelegen
ležati			
sitzen	sas	säße	gesehen
sedeti			

Peti razdelek.

§. 103. Pravilni glagoli petega razdelka so tisti, v katerih se samoglasnica a v drugi in tretji osebi edinega števila zdanjega časa znanivnega naklona v ä, v polpreteklem času znanivnega naklona v u, pogojnega naklona v ü spremeni :

bačen	bächt	buč	büče	gebačen
pečí				
fahren	fährt	fuhr	führe	gefahren
peljati se				
graben	gräbt	grub	grübe	gegraben
kopati				
laden	lädt	lud	lüde	geladen
nakladati				
schaffen	(schafft)	schuf	schüfe	geschaffen
stvariti				
schlagen	schlägt	schlug	schlüge	geschlagen
teposti				
tragen	trägt	trug	trüge	getragen
nesti				
wachsen	wächst	wuchs	wüchse	gewachsen
rasti				
waschen	wäscht	wusch	wüsche	gewaschen
prati				

Opomba. 1. Mahlen mleti ima v deležju preteklega časa gemahlen: mahlen pa malati ima gemahlt.

2. Schaffen se tako le takrat pregiblje, kdar pomeni stvariti; kdar po kaj drugega pomeni, se pregiblje po izgledu loben.

Šesti razdelek.

§. 104. Pravilni glagoli šestega razdelka so tisti, v katerih se samoglasnica a v drugi in tretji osebi edinega števila zdanjega časa zna-

nivnega naklona v ä, v polpreteklem času znanivnega in pogojivnega naklona v ie spremeni:

blasen	bläſt	blies	bliese	geblasen
pihati				
braten	brät	briet	briete	gebraten
pečti				
fallen	fällt	fiel	fielen	gefallen
pasti				
fangen	fängt	fieng	fiengen	gefangen
ujeti				
halten	hält	hielt	hielte	gehalten
deržati				
hängen	hängt	hieng	hiengen	gehängen
viseti				
lassen	läßt	ließ	ließe	gelassen
pustiti				
rathen	räth	rieth	riethe	gerathen
svetovati				
ſchlafen	ſchläft	ſchlieſ	ſchliefe	geſchlafen
apati				

Opomba. Glagoli falten v gube zlagati, falzen soliti, ſpalten cepiti imajo v deležju preteklega časa gehalten, geſalzen, geſpalten; razun tega se pregibljejo po izgledu ſoben.

Tudi nekteri glagoli, kateri imajo samoglasnice au, u ali o, imajo v polpreteklem času ie:

hauen	haut	hieb	hiebe	gehauen
sekati				

laufen	läuft	lief	liefe	gelaufen
leteti				
rufen	ruft	rief	riefe	gerufen
klicati				
stoßen	stößt	stieß	stieße	gestoßen
porivati				

Opomba. Glagol *ščroteti* debelo mleti ima v deležju preteklega časa *geščroteti*; razun tega se pregiblje po izgledu *lobeti*.

Sedmi razdelek.

§. 105. Pravilni glagoli sedmega razdelka so tisti, v katerih se dvojoglasnica *ei* v polpreteklem času in v deležju preteklega časa v *i* spremeni:

besleifen	sich	beslifs	besliffe	besliffen
prizadevati	si			
beißen		bifs	bisse	gebissen
gristi				
erbleichen		erblich	erbliche	erblichen
obledeti				
gleichet		gleich	gleich	geglichen
enak biti				
gleiten		glitt	glitte	geglitten
derčati				
greifen		griff	griffe	gegriffen
prijeti				
reissen		riss	riffe	gerissen
kregati se				

fneifen	kniff	kniffe	gekniffen
šipati			
leiden	litt	litte	gelitten
terpeti			
pfeifen	pfiff	pfiffe	gepfiffen
žvižgati			
reißen	riß	risse	gerissen
tergati			
reiten	ritt	ritte	geritten
jezditi			
schleichen	schlich	schliche	geschlichen
lesti			
schleifen	schliff	schliffe	geschliffen
brusiti			
schleissen	schliss	schlisse	geschliffen
muzati			
schmeißen	schmiss	schmisse	geschmissen
vreči			
schneiden	schnitt	schnitte	geschnitten
rezati			
schreiten	schritt	schritte	geschritten
stopiti			
streichen	strich	striche	gestrichen
gladiti			
streiten	stritt	stritte	gestritten
bojevati se			
weichen	wich	wiche	gewichen
odstopiti			

Opomba. Kdar bleichen pomeni beliti, schleifen pokončati in weichen mečiti, se pregibljejo po izgledu loben.

Osmi razdelek.

§. 106. Pravilni glagoli osmega razdelka so tisti, v katerih se ei v pol preteklem času in v deležju preteklega časa v ie spremeni:

bleiben	blieb	bliebe	geblieben
ostati			
gedeihen	gedieh	gediehe	gediehen
tekniti			
leihen	lieh	liehe	geliehen
posoditi			
meiden	mied	miede	gemieden
ogibati se			
preisen	pries	prieße	gepriesen
hvaliti			
reiben	rieb	riebe	gerieben
dergati			
scheiden	schied	schiede	geschieden
ločiti			
scheinen	schien	schiene	geschienen
svetiti se			
schreiben	schrieb	schriebe	geschrieben
pisati			
schreien	schrie	schriehe	geschrieen
upiti			
schweigen	schwiege	schwiege	geschwiegen
molčati			
speien	spie	spiee	gespieen
pljuvati			
steigen	stieg	stiege	gestiegen
stopati			

treiben	trieb	triebe	getrieben
gnati			
weisen	wies	wiese	gewiesen
pokazati			
ziehen	zieh	ziehe	geziehen
dolžiti			

Opomba. Heißen imenovati ima: hieß, hieße, geheissen, ne gehießen.

Deveti razdelek.

§. 107. Pravilni glagoli devetega razdelka so tisti, v katerih se ie v pol preteklem času znanivnega naklona v o, pogojivnega naklona v ö, v deležju preteklega časa v o spremeni:

biegen	bog	böge	gebogen
šibiti			
bieten	bot	böte	geboten
ponuditi			
fliegen	flog	flöge	geflogen
leteti			
fliehen	floh	flöhe	geflohen
bežati			
fließen	floss	flöffe	geflossen
teči			
frieren	fror	fröre	gefroren
zebsti			
genießen	genoss	genöffe	genossen
uživati			
gießen	goss	göffe	gegossen
vlivati			

friechen	froch	fröche	gefrochen
laziti			
riechen	roch	röche	gerochen
duhati			
ſchieben	ſchob	ſchöbe	geſchoben
tisati			
ſchießen	ſchoß	ſchöſſe	geſchoſſen
streljati			
ſchließen	ſchloß	ſchlöſſe	geſchloſſen
lesti			
ſchließen	ſchloß	ſchlöſſe	geſchloſſen
zapreti			
ſchnieben	ſchnob	ſchnöbe	geſchnoben
sopsti			
ſieden	ſott	ſötte	geſotten
vreti			
ſprießen	ſproß	ſpröſſe	geſproſſen
poganjati			
ſtieben	ſtob	ſtöbe	geſtoben
prašiti se			
triefen	troff	tröſſe	getroffen
kapati			
verdrießen	verdroß	verdröſſe	verdroſſen
merziti			
verlieren	verlor	verlöre	verloren
zgubiti			
wiegen	wog	wöge	gewogen
vagati			
ziehen	zog	zöge	gezogen
vleči			

Opomba. 1) Namesto ſchnieben se navadno govori ſchnauben.

2) Tudi glagoli lügen lagati, trügen goljufati, ſaufen pijančevati in ſaugen sesati se tako pregibljejo: log, löge, gelogen; trog, tröge, getrogen; ſoff, ſöffe, geſoffen; ſog, söge, geſogen.

3) Wiegen se samo tedaj tako pregiblje, kdar pomeni vagati: koliko to vaga?

Deseti razdelek.

§. 108. Pravilni glagoli desetega razdelka so tisti, v katerih se samoglasnica i, e, ä, ö v pol preteklem času znanivnega naklona v o, pogojivnega naklona v ö, v deležju preteklega časa v o spremeni:

glimmen	glomm	glömme	geglommen
tleti			
flimmen	flomm	flömme	geflommen
plezati			
bewegen	bewog	bewöge	bewogen
majati, nagibati h kaki reči			
ſechten	ſocht	ſöchte	geſochten
bojevati se			
ſlechten	ſlocht	ſlöchte	geſlochten
plesti			
heben	hob	höbe	gehoben
vzdigniti			
melfen	molf	mölfe	gemolfen
mleſti			
pſlegen	pſlog	pſlöge	gepſlogen
rediti			

quellen	quoll	quölle	gequollen
izvirati			
ſcheren	ſchor	ſchöre	geſchoren
striči			
ſchmelzen	ſchmolz	ſchmölze	geſchmolzen
raſtopiti ſe			
ſchwellen	ſchwoll	ſchwölle	geſchwollen
otekati			
weben	wob	wöbe	gewoben
tkati			
gähren	gohr	göhre	gegohren
kisati ſe			
ſchwären	ſchwor	ſchwöre	geſchworen
gnojiti ſe			
wägen	wog	wöge	gewogen
vagati			
ſchwören	ſchwor	ſchwöre	geſchworen
priſeči			
erlöſchen	erloſch	erlöſche	erloſchen
uſasniti			
ſchallen	ſcholl	ſchölle	geſchollen
razlegati ſe			

Opomba. 1) Glagoli fechten, flechten, quellen, ſchmelzen, ſchwellen, erlöſchen imajo v drugi in tretji osebi edinega ſtevila zdanjega časa znanivnega naklona in v drugi osebi velivnega naklona i: fiſcht, fliſcht, quill i. t. d.

2) Glagol bewegen, kdar pomeni majati, premajati, ganiti koga; glagol pflegen, kdar pomeni navado imeti; glagoli quellen, ſchmelzen, ſchwellen, kdar promenijo namakati,

topiti, nabirati vodo; löschen, kdar po-
meni gasiti, se pregibljejo po izgledu loben.

B. Nepravilni glagoli.

§. 109. Nepravilni glagoli so sledeči.

1. gehen	gieng	gienge	gegangen
iti			
stehen	stand	stände	gestanden
stati			
2. bringen	brachte	brächte	gebracht
prinesti			
denken	dachte	dächte	gedacht
misliti			
3. brennen	brannte	brennete	gebrannt
goreti			
fennen	fannte	fennete	gefannt
poznati			
nennen	nannte	nennete	genannt
imenovati			
rennen	rannte	rennete	gerannt
dirjati			
senden	sandte	sendete	gesandt
poslati			
wenden	wandte	wendete	gewandt
oberniti			

Opomba. Glagola senden in wenden se tudi
pregibljeta kakor loben: sendete, wendete.

4. thun	that	thäte	gethan
atoriti			

5. dürfen smeti, können moči, mögen hteti, müssen morati, sollen dolžen biti, wissen vediti, wollen hteti se tako pregibljejo :

Zdanji čas.

Znanični naklon.

Edino število.

I.	II.	III.
ich darf	du darfst	er darf
ich kann	du kannst	er kann
ich mag	du magst	er mag
ich muß	du mußt	er muß
ich soll	du sollst	er soll
ich weiß	du weißt	er weiß
ich will	du willst	er will

Množno število.

wir dürfen	ihr dürfet	sie dürfen
wir können	ihr könnet	sie können
wir mögen	ihr möget	sie mögen
wir müssen	ihr müßet	sie müssen
wir sollen	ihr sollet	sie sollen
wir wissen	ihr wisset	sie wissen
wir wollen	ihr wollet	sie wollen

Pogojivni naklon.

Edino število.

ich dürfe	du dürfest	er dürfe
ich könne	du könntest	er könne

ich möge	du mögest	er möge
ich müsse	du mügest	er müsse
ich solle	du sollest	er solle
ich wisse	du wissest	er wisse
ich wolle	du wollest	er wolle

Množno število.

wir dürfen	ihr dürfet	sie dürfen
wir können	ihr könnet	sie können
wir mögen	ihr möget	sie mögen
wir müssen	ihr müßet	sie müssen
wir sollen	ihr sollet	sie sollen
wir wissen	ihr wisset	sie wissen
wir wollen	ihr wollet	sie wollen

Pol preteki čas znanivnega naklona: ich dürfte, konnte, möchte, müßte, sollte, wüßte, wollte.

Pol pretekli čas pogojivnega naklona: ich dürfte, könnte, möchte, müßte, sollte, wüßte, wollte.

Deležje preteklega časa: gedurft, gekonnt, gemocht, gemußt, gesollt, gewußt, gewollt.

§. 110. Glagoli vzamejo v deležju preteklega časa zlog ge: gelobt hvalil. Tega zloga pa ne vzamejo:

1) vsi iz ptujih jezikov vzeti glagoli, kateri se na ieren končajo: dozieren učiti ima ich habe doziert učil sem;

2) vsi glagoli, kateri so sestavljeni z nerazločivnimi zlogi be, beun, emp, ent, er, ge, ver, verab, verun, zer: begeh en želeči ima ich habe begehrt želel sem;

3) Vsi glagoli, kateri so sestavljeni z besedami: durch, hinter, über, um, unter, voll, offen, froh, če se naglas ne opira na te besede, temuč na glagole: durchwachen prebudeti ima ich habe durchwacht prebudel sem;

4) Nekteri glagoli sestavljeni z besedo: miß: mißlingen napak se prevreči ima mißlungen: es ist mir mißlungen napak se mi je preverglo.

§. 111. Sestavljeni glagoli so tisti, kateri so iz glagola in kake druge besede sestavljeni; postavim: ausführen izpeljati. Sestavljeni glagoli se pregibljejo kakor nesestavljeni: erfahren skusiti se pregiblje kakor fahren: erfährt, erfuhr, erführe, erfahren.

Kdar se pri sestavljenem glagolu v govorjenju naglas ne opira na glagol, temuč na razločivno besedo, ktera je glagolu pridjana, se v nesestavljenih časih ta beseda za glagol postavi, če se govor na ravnost s prvim padežem začne; postavim: ausführen izpeljati; ich führe aus izpeljam, ich führete aus izpeljal sem, führe aus izpeljaj; kdar je pa pred glagolom kaka vez ali nanašaven zaimek, se razločivna beseda ne postavlja za glagol, temuč stoji po navadi pred glagolom: als ich ausführete kdar sem izpeljal, der Knecht, welcher ausführete hlapec, kateri je izpeljal. Deležje preteklega časa vzame pri takih glagolih zlog ge med

razločivno besedo in glagol: ich habe ausgeführt izpeljal sem; v neodločivnem naklonu zdanjega časa se beseda zu postavlja med razločivno besedo in glagol: ich wünsche auszugehen rad bi šel vun.

Kdar se pa glas ne opira na besedo, ktera je glagolu pridjana, temuč na glagol, se pridjana beseda od glagola ne loči, deležje preteklega časa nima zloga ge in v neodločivnem naklonu se beseda zu spredej postavi: ich widersehe mich ustavim se, ich widersehte mich ustavil sem se, widersehe dich ustavi se; ich habe mich widerseht ustavil sem se; ich habe Lust, mich zu widersegen volja me je ustaviti se.

§. 112. Glagoli dürfen smeti, heißen veleti, helfen pomagati, hören slišati, können moči, lassen pustiti, mögen hteti, müssen morati, sollen dolžen biti, sehen viditi, wollen hteti, lehren učiti, lernen učiti se se v neodločivni naklon zdanjega časa stavijo namesto v deležje preteklega časa, kdar poleg neodločivnega naklona drugega glagola stojijo: ich habe nicht kommen dürfen nisem smel priti, ne: ich habe nicht kommen geburft; ich habe ihn schreiben heißen ukazal sem mu pisati, ne: ich habe ihn schreiben geheissen; ich habe ihm afern helfen, ne: ich habe ihm afern geholfen i. t. d.

§. 113. Povratni glagoli zurückführende Zeitwörter so tisti, kateri še oseben zaimek v tretjem ali četertem padežu zravno sebe imajo;

postavim: ich bilde mir ein si domišlujem; ich beginne mich se spomnim. Vsi povratni glagoli imajo pomožni glagol haben: ich habe mir eingebildet domišljeval sem si.

Opomba. V nemškem se pri povratnih glagolih osebni zaimki: mir, dir, sich, mich, dich, sich; uns, euch, sich stavijo; v slovenskem pa se za vse osebe in števila povratna zaimka si, se rabita: du bildest dir ein si pomišljuješ; ihr bildet euch ein si domišlujete.

§. 114. Brezosebni glagoli so tisti, kateri imajo le tretjo osebo edinega števila; postavim: es donnert garmi. Ti glagoli se pregibljejo s pomožnim glagolom haben: es hat gedonnert germelo je.

Osmo poglavje.

Narečje. Nebenwort.

§. 115. Narečje je beseda, ktera kaže, kako, kdaj in kde se kaj godi; postavim, če pravim: mein Bruder schreibt schön moj hrat lepo piše, povem, kako moj brat piše; če pravim: meine Schwester spinnt jetzt moja sestra zdaj prede, povem, kda moja sestra prede; če rečem: unser Knecht adert dort naš hlapec tam orje, povem, kde naš hlapec orje. Besede schön lepo, jetzt zdaj, dort tam so narečja.

Narečje je podobno prilogu: prilog kaže, kakšna je oseba ali reč; narečje pa, kakšno je djanje ali kdaj ali kde se godi; če pravim: der gute Mensch schreibt dobri človek piše, je dobri prilog; če pa pravim: der Knabe schreibt gut fant dobro piše, je dobro narečje.

§. 116. Narečja so dvoje: a) ene kažejo, kako se kaj godi: der Vogel singt schön ptica lepo poje; b) druge pa kažejo, kdaj ali kde se kaj godi: der Vogel singt jetzt dort auf dem Baume ptica zdaj tam na drevesu poje.

§. 117. Narečja pervega reda, t. j. tiste, ktere kažejo, kako se kaj godi, se v priloge spreobernejo, če se jim e pristavi: schön, der schöne. Narečju drugega reda pa, t. j. tistemu, ktero kaže, kdaj ali kde se kaj godi, se mora večji del zlog ig in e pristaviti: dort tam, der dortige tamošni.

§. 118. Narečja pervega in nektare drugega reda imajo tudi stopnje kakor prilogi.

Druga stopnja se naredi, če se pristavi zlog er, ali pa samo r, kdar ima narečje na koncu čerko e: faul leno; fauler bolj leno; weise modro, weiser bolj modro.

Tretja stopnja se naredi, če se pristavi zlog est, ali pa samo st, kdar ima narečje na koncu čerko e: faul leno, faulest naj bolj leno; weise modro, weifest naj bolj modro.

Tretja stopnja pri nekterih narečjih dobi

velikokrat zlog enš ali pa zlog en: höchstens, nächstens; am besten, im geringsten, zum schönsten.

§. 119. Nektere narečja ne delajo druge in tretje stopnje po navadnem pravilu, temuč imajo nekaj posebnega: gern rad ima lieber, am liebsten; bald skoro ima eher, am ehesten; nahe blizo ima näher, am nächsten.

Deveto poglavje.

Predlog. Vornort.

§. 120. Predlogi so besede, ktere kažejo, v kaki zvezi so osebe ali reči med seboj; če rečem: der Hund ist in dem Hause pes je v hiši; der Hund ist vor dem Hause pes je pred hišo; der Hund ist hinter dem Hause pes je za hišo; der Hund kommt aus dem Hause pes pride iz hiše; der Hund geht gegen das Haus pes gre proti hiši, povem, v kaki zvezi sta pes in hiša, in besede in v, vor pred, hinter za, aus iz, gegen proti so predlogi.

§. 121. Predlogi imajo to lastnost, da ime ali zaimek, pred katerim stojijo, mora v odločenem padežu stati: nekteri predlogi hočejo za seboj imeti drugi, nekteri tretji, nekteri četerti padež; je pa tudi predlogov, kteri zdaj drugi, zdaj tretji padež za seboj

imajo; nekteri pa zdaj tretji, zdaj četerti pa-
dež za seboj imeti hočejo.

§. 122. Predlogi, kateri imajo drugi pa-
dež za seboj.

anstatt ali statt namesto: anstatt des Kaisers
ali pa an des Kaisers statt namesto cesarja;
statt des Bruders namesto brata;

halben, halber zavoljo; halben se postavi,
kdar ime ima člen; halber pa, kdar ime
nima člena: der Armut halben zavoljo
uboštva; Scheines halber zavoljo videza;
meinethalben, deinethalben, seinethalben i. t. d.
pomenijo: za mojo, za tvojo, za jegovo
voljo i. t. d.;

außerhalb zvonaj: außerhalb des Gartens
zvonaj ograda;

innerhalb notri v: innerhalb der Stadt notri
v mestu;

oberhalb zgoraj: oberhalb des Dorfes nad
vasjo;

unterhalb spodaj: unterhalb des Dorfes pod
vasjo;

kraft, laut, vermöge po, poleg: kraft, laut,
vermöge des kaiserlichen Befehles po cesar-
skem povelju; laut seines Briefes po je-
govem listu;

mittels, mittelst, vermittelst po, s: vermit-
telst des göttlichen Beistandes z božjo pomočjo;

ungeachtet dasiravno: ungeachtet seines Reichthums, seines Reichthums ungeachtet ist er doch nicht glücklich dasiravno je bogat, ni srečen;

wegen zavoljo: wegen seiner Mutter ali seiner Mutter wegen zavoljo svoje matere; namesto wegen meiner, wegen deiner, wegen seiner, i. t. d. se pravi tudi meinetwegen, deinetwegen, seinetwegen i. t. d. za mojo, za tvojo, za jegovo voljo;

unweit, unfern ne daleč: unweit des Hauses ne daleč od hiše;

während med: während der Arnte med žetvo; um — willen za voljo: um Gottes willen za božjo voljo. Drugi padež se vselej med um in willen postavi; um meinetwillen, um deinetwillen, um seinetwillen i. t. d. pomenijo: za mojo, za tvojo, za jegovo voljo i. t. d.

diesseit, jenseit takraj, unkraj: diesseit des Berges takraj gore; jenseit der Straße unkraj ceste.

§. 123. Predlogi, kateri imajo tretji padež za seboj:

aus iz: aus dem Hause iz hiše;
außer razvun: außer dem Bruder razvun brata;
bei pri: bei dem Vater pri očetu;
binnen v: binnen acht Tagen v osmih dneih;

entgegen naproti, nasproti: er ist seinem
Freunde entgegen gegangen je svojemu prija-
telju naproti šel; dem Feinde entgegen sovraž-
niku nasproti; entgegen za imenom stoji;
gegenüber nasproti: mein Haus steht seinem
Garten gegenüber moja hiša njegovemu ogradu
nasproti stoji; gegenüber tudi za imenom
stoji;
gemäß po: dem Befehle des Vaters gemäß po
očetovem povelju;
inner znotraj: inner dem Hause znotraj v hiši;
mit s: mit dem Vater s očetom;
nach po: nach dem Mittagsmahle po obedu;
näçst celó poleg: nächst mir celó poleg
mene, tik mene;
nebst s: nebst seinem Bruder s svojim bratom
vred;
seit od: seit dem Frühstücke od zajterka;
von od: von der Stadt od mesta;
zu k: zu dem Knechte k hlapcu;
zuwider soper: den göttlichen Geboten zuwider
soper božje zapovedi.

§. 124. Nekteri predlogi imajo drugi ali
tretji padež za seboj:

Längs ob: längs des Ufers ali längs dem Ufer
ob bregu;

zu Folge poleg, po: zu Folge deines Verlangens
ali pa deinem Verlangen zu Folge poleg
tvoje želje;

tr o f u k l j u b : t r o f d e š V e r b o t e š a l i t r o f d e m
V e r b o t e u k l j u b p r e p o v e d i .

§. 125. P r e d l o g i , k t e r i i m a j o č e t e r t i p a d e ž
z a s e b o j :
d u r č s k o z : d u r č d e n W a l d s k o z l o g ;
f ü r z a : f ü r m e i n e M u t t e r z a m o j o m a t e r ;
g e g e n p r o t i : g e g e n d e n F e i n d p r o t i s o v r a ž n i k u ;
o h n e b r e z : o h n e F r e u n d e b r e z p r i j a t e l j e v ;
u m o k o l i : u m d i e S t a d t o k o l i m e s t a ;
w i d e r s o p e r : w i d e r d e n F e i n d s o p e r s o v r a ž n i k a .

§. 126. P r e d l o g i , k t e r i z d a j t r e t j i , z d a j
č e t e r t i p a d e ž z a s e b o j i m a j o .

T r e t j i p a d e ž s e p o s t a v i n a v p r a š a n j e : k d e
m o ? č e t e r t i p a n a v p r a š a n j e ; k a m w o h i n ?

a n p r i , k : d a š H a u s s t e h t a n d e m B a c h e h i š a
s t o j i p r i p o t o k u ; w i r g e h e n a n d e n F l u ſ ſ
i d e m o k p o t o k u ;

a u f n a : d e r H u t i ſ t a u f d e m T i ſ c h e k l o b u k j e
n a m i z i ; l e g e d a š B u c h a u f d e n T i ſ c h d e n i
b u k v e n a m i z o ;

h i n t e r z a : d e r G a r t e n i ſ t h i n t e r d e m H a u ſ e o g r a d
j e z a h i ſ o ; e r ſ e ſ t e ſ i c h h i n t e r d e n T i ſ c h z a
m i z o ſ e j e v ſ e d e l ;

n e b e n p o l e g : e r ſ i ſ t n e b e n ſ e i n e m B r u d e r
p o l e g ſ v o j e g a b r a t a ſ e d i ; ſ i e w e r d e n i h n
n e b e n ſ e i n e n V a t e r b e g r a b e n p o l e g n j e g o v e g a
o č e t a g a b o d o p o k o p a l i ;

i n v : e r ſ i ſ t i n d e m H a u ſ e v h i š i ſ e d i , e r g e h t
i n d a š H a u s v h i š o g r e

über nad, prek: über den Wolken ist ein heiterer Himmel nad oblaki je jasno nebo; ich gehe über den Berg idem prek gore;

unter pod: der Hund liegt unter dem Tische pes leži pod mizoj; er ist unter den Stein gefassen pod kamen je padel;

vor pred: er steht vor dem Vater pred očetom stoji; er tritt vor den Vater pred očeta stopi;

zwischen med: zwischen dem Hause und dem Garten ist der Hof med hišoj in ogradam je dvor; er stellte den Stuhl zwischen die beiden Tische postavil je stol med obe mizi.

§. 127. Nekteri predlogi se s členom, pred kterim stojijo, v eno besedo okrajšajo, tako da se jim le zadnja čerka člena pristavi: a) namesto an dem, in dem, von dem, zu dem se govori am, im, vom, zum; b) namesto zu der se govori zur; c) namesto an das, auf das, durch das, für das, in das se lahko reče anß, außß, durchß, fürß.

Deseto poglavje.

Vez. Bindewort.

§. 128. Vez je beseda, ktera veže dve ali več besedi, dva ali več stavkov govorjenja: ich habe deinen Vater und deinen Onkel gesehen

und mit ihnen gesprochen vidil sem tvojega očeta in tvojega strica, in sem z njima govoril: und in je vez, ker veže besede: oče in stric, in prvi štavek z drugim stavkom.

§. 129. Najpoglavitnejše vezi so sledeče:

1) und in: die Mutter und die Schwester mati in sestra; auch tudi; sowohl — als auch kakor — tako tudi: sowohl mein Bruder als auch mein Onkel kakor moj brat, tako tudi moj stric; nicht nur — sondern auch ne le — ampak tudi: nicht nur der Garten, sondern auch der Acker ne le ograd, ampak tudi njiva;

2) entweder — oder ali — ali pa: entweder er oder ich ali on — ali pa jaz; weder — noch ne — ne: weder der Knecht noch die Magd ne hlapec ne dekla;

3) wenn ako; wo nicht ako ne;

4) zwar sicer; obgleich dasiravno;

5) indem ko; als ko; nachdem po tem;

6) denn zakaj; weil ker; darum toraj;

7) damit da;

8) aber ali; allein pa; doch vendar i. t. d.

Enajsto poglavje.

Medmet. Empfindungswort.

§. 130. Medmet je beseda, s katero občutek na znanje dajemo: tako juckejuhaj, je

medmet, ker s to besedo svoje veselje na znanje dajemo.

V nemškem so medmeti: ha, ho, heiſa, aſh, o weh, pfui, ei i. t. d.

Tretji razdelek.

Vežanje besed v stavke.

Pervi razdelek.

Od stavka. Ein Satz.

§. 131. Več besed tako zvezanih, da z vsemi vkup eno misel izgovorimo, se imenuje stavek; če rečem: der Schüler lernt učenec se uči, so tri besede tako zvezane, da vkup eno misel izgovorijo. Der Schüler lernt učenec se uči, je toraj stavek.

§. 132. U vsakem stavku morata biti dva dela: oseba ali reč, od ktere se kaj pravi, in to, kar se od osebe ali reči pravi. Pervemu delu se pravi naseba Subjekt, drugemu pa povedina Prädikat. Naseba in povedina ste večji del s pomožnim glagolom ſein biti zve-

zane, in temu glagolu se takrat pravi zvez *Verbindungswort*. Zvez nikoli ne more mankat, velikokrat je v glagolu; tako: *der Knecht arbeitet* hlapec dela, je toliko kakor: *der Knecht ist arbeitend* hlapec je delajoč.

§. 133. Naseba, povedina in zvez so tedaj stavku potrebne reči; zakaj brez nasebe ne bi se vedilo, od koga se govori; brez povedine ne bi se vedilo, kar se od koga govori; in brez zvezi ne bi se vedilo, da te reči vkup le eno misel na znanje dati imajo; če rečem: *der Hut ist klobuk* je — ni povedine; če pa rečem: *der Hut schwarz klobuk* črn — ni zvezi; če pa rečem: *ist schwarz* je črn — ni nasebe,

§. 134. Razvun nasebe, ktera je v prvem padežu, povedine in zvezi stojijo v stavku velikokrat še druge besede, s kterimi še bolj razločno povemo, kar se od prvega padeža govori; postavim v stavku: *der Sohn des Gärtners gab mir gestern eine schöne Blume* vertnarjev sin mi je dal včeraj lepo cvetlico — imamo razvun prvega padeža *der Sohn* sin, povedine in zvezi, ki ste v glagolu *gab*, tudi drugi padež *des Gärtners* vertnarjev, tretji padež *mir* meni, četerti padež *Blume* cvetlica, prilog *schöne* lepo in narečje *gestern* včeraj.

§. 135. Če v stavku ni nič drugega, kakor naseba, povedina in vez, pravimo, da je gol stavek *nachter Satz*; če pa stavek razvun teh

besed še druge besede v sebi ima, pravimo, da je izobražen stavek *ausgebildeter Satz*: die Blume riecht cvetlica diši, je gol stavek; die bunten Blumen duften heute in dem Garten recht angenehm pisane cvetlice na vertu denes prav prijetno dišijo, je izobražen stavek.

§. 136. Včasí se kaki besedi v stavku pridene drugi stavek, kateri poglavitni stavek bolj na tanko razloči, in takemu stavku se pravi podaljšani stavek *ein erweiterter Satz*; postavim: die Schüler, welche fleißig lernten, wurden gelobt učenci, kateri so se pridno učili, so bili pohvaljeni, je podaljšan stavek, ker je besedi Schüler u č e n c i drugi stavek pridjan.

Stavku, kateri se pridene, se pravi pridjani stavek *Nebensatz*; stavku pa, zavoljo kterega je pridjan, se pravi poglavitni stavek *Hauptsatz*. Če rečem: die Schüler, welche fleißig lernten, wurden gelobt učenci, kateri so se pridno učili, so bili pohvaljeni, je stavek welche fleißig lernten, kateri so se pridno učili, pridjani stavek; die Schüler wurden gelobt učenci so bili pohvaljeni, pa je poglavitni stavek.

§. 137. Velikokrat sta dva stavka z besedami als, da ko, weil, indem ker, obſchon dasiravno ali z drugimi vezmi tako zvezana, da moramo drugi stavek pričakovati, kdar smo pervega slišali. Stavku, kateri predej stoji, se pravi prednji stavek *Wordersatz*; tistemu pa,

kterega pričakujemo, se pravi zadnji stavek Nachsatz; postavim; weil mir der Knabe schon so oft gelogen hat, kann ich ihm nicht glauben ker se mi je fant že tolikokrat zlagal, mu ne morem verjeti.

Drugo poglavje.

Pravila besednega vezanja.

§. 138. Oseba ali reč, od ktere se kaj pravi, in ktera se naseba imenuje, stoji vselej v prvem padežu na vprašanje kdo? wer? ali kaj? was? postavim; die Hunde bellen psi lajajo; der Baum blüht drevo cvete. Kdo laja? psi; kaj cvete? drevo.

§. 139. Glagol, kateri od prvega padeža kaj pravi, stoji v tisti osebi in v tistem številu, v katerem je prvi padež; postavim: ich komme pridem; der Mann kommt mož pride; meine Freunde kommen moji prijatelji pridejo.

Kdar v Slovenskem od oseb govorimo, ktere posebno spoštujemo, stavimo glagol v množno število, dasiravno od ene osebe govorimo; v nemškem pa edino število stavimo, kakor je bilo rečeno; postavim: der Vater kommt oče pridejo; der Herr Pfarrer hat es gesagt gospod fajmošter so rekli.

§. 140. Člen mora vselej v tistem padežu in številu stati, v katerem je njegovo ime; po-

stavim: des Kindes otroka; dem Kinde otroku;
den Kindern otrokom i. t. d.

§. 141. Prilog mora stati v tistem spolu,
številu in padežu, v katerem je njegovo ime;
postavim: den fleißigen Schüler pridnega učenca;
ein gutes Kind dobro dete i. t. d.

§. 142. Zaimki in številnice, kdar se
imenu pristavljajo kakor prilogi, morajo v tistem
spolu, številu in padežu stati, v katerem je ime:
dieses Kind to dete; diese Kinder ta deca; das
erste Buch perve bukve; den ersten Büchern pervim
bukvam i. t. d.

§. 143. Imena morajo v tistem padežu stati,
v katerem se vpraša:

Wer ist ein großer Schatz?

Kdo je velik zaklad?

Der Freund prijatelj.

Wessen Treue erkennt man im Unglücke?

Čiga zvestoba se spozna v nesreči?

Des Freundes prijateljeva.

Wem dürfen wir vertrauen?

Komu smemo zaupati?

Dem Freunde prijatelju.

Wen schätzt man hoch?

Koga zlo čislajo?

Den Freund prijatelja.

Tretje poglavje.

Od reda, v katerem besede v stavku stojijo.

§. 144. Red, v katerem besede v stavku stojijo, veliko pripomore, da se prav razume, kar govorimo.

V stavku, kateri ni po vezi ali po zaimku s kakim drugim stavkom zvezan, je navadni red besed, da se prvi padež z vsim, kar ga bolj na tanko popisuje, na prvo mesto postavi, in po tem odločivni glagol z vsim, kar je zavoljo njega v stavku, če je glagol v nesostavljenem času; če je pa čas sestavljen, kakoršen je polno pretekli, predpretekli in prihodnji čas, se postavi za prvim padežem pomožni glagol, drugi del glagola pa se postavi na konec stavka; postavim: die wohlthätige Sonne erwärmet die Erde dobrotljivo solnce greje zemljo; mein Bruder wird dir das Buch übergeben moj brat ti bo bukve oddal.

Kdar vprašamo, prosimo, zapovedujemo, se stavi na prvo mesto odločivni glagol; in če je kaka vprašavna beseda v stavku, se ta stavi pred glagol: ist dein Bruder zu Hause? je tvoj brat doma? leihe mir dieses Buch, posodi mi te bukve; warum sagtest du mir nicht die Wahrheit? zakaj mi nisi povedal resnice?

Drugi del.

Pravopis ali nauk nemški jezik prav pisati.

Pervo poglavje.

Občne pravila pravopisa.

§. 145. Pri pisanju nemških besed veljajo te dve pravili:

Pervo pravilo: Piši nemške besede, kakor se po najboljšem izgovoru izrekujejo.

Drugo pravilo: Kdar se iz izgovora ne more beseda pisati, ravnaj se po občni navadi. Navada uči:

a) Kako se dolga samoglasnica zaznamuje: ali tako, da se dvakrat piše, ali tako, da se za njo stavi brezglasen c ali h ali pa nič: *Wal* jegulja (riba); *Wieber* trešlika; *Whe* šilo; *Wdel* blagost;

h) ali treba pisati t ali th, r ali rš ali gš: *Ton* glas, *Thon* il; *Wsch* sekira, *Wschel* rama, *flugs* hitro;

c) kako se pišejo besede, ki imajo en glas, pa vsaka drugi pomen: *Lehre* nauk, *Leere* praznoba.

Drugo poglavje.

Raba velikih čerk.

§. 146. Velike čerke pišemo

1) V začetku govora;

2) Za pikoj (.), za vprašajem (?) in klicajem (!), kdar vprašanje in klicanje stavek tako popolnoma končata kakor pika: Die Religion ist der größte Schatz der Menschen. Sie gießt Trost in das wunde Herz und Heiterkeit in das trübe Auge. Věra je naj večji zaklad ljudi. Ona vliva tolažbo v ranjeno serce in jasnost v megleno oko. Sind wir nicht sterbliche Menschen? Ach, wie wenige denken daran! Ich will mich immer der Sterblichkeit erinnern. Ali nismo umerjoči ljudje? O, kako malo jih misli na to! Vedno se hočem umerjočnosti spomniti.

3) Za dvopičjem (:), kdar svoje lastne ali pa besede koga drugega nespremenjene postavimo: der Heiland sagt: „Liebet eure Feinde“ zveličar pravi: „Ljubite svoje sovražnike.“

4) Pri pesmih se vsaka versta z veliko čerko začne:

Unschuld und verlorne Zeit

Kommt nicht mehr in Ewigkeit.

Nedolžnost zgubljena

In ura zamjena

Ne pride nobena.

5) V nemškem mora pri vseh imenih prva čerka velika biti; tako tudi pri vseh besedah, ktere namesto imena stojijo: die Feder pero; daß Schreiben pisanje; daß Mein moje; daß Gute dobro;

6) Velika čerka stoji od začetka tistih prilogov, kteri so izpeljani od lastnih imen: die Adelungische Sprachlehre Adelungova slovnica;

7) Pri prilogih, ktere v pismih pred imena stavimo, da koga častimo: Kaiserliche Majestät Cesarska svetlost; Gnädiger Herr Milostivi gospod;

8) Pri zaimkih: Sie, Ihr, Ihrer, Ihrem, Ihren, Ihnen, Euer, Dieselben i. t. d. v pismih, kdar se na tistega nanašajo, kteremu pišemo. Zaimka sich in selbst se pa z malo čerko pišeta, dasiravno se na osebo nanašata, kteri pišemo;

9) Številnica Ein se večji del z veliko čerko piše, da se od neodločivnega člena ein razloči: dieses ist ein Baum, den ich nur Ein Mal in meinem Leben gesehen habe to je drevo, kterega sem le enkrat v svojem življenju vidil.

Tretje poglavje.

Raba posameznih čerk.

I. Od samoglasnic.

§. 147. Pri pisanju samoglasnic veljate te dve pravili:

I.) Za dolgoj samoglasnicoy piši eno soglasnico: *Haſe zajec*; *ſaſ ovca*;

II.) Za kerpko samoglasnico piši dvojno soglasnico: *faſſen paſti*; *ſhammer kladivo*.

Tedaj ne sme stati dvojna soglasnica ne za dolgoj samoglasnicoy, ne za dvojoglasnicoy, ne za soglasnicoy: *Blume cvetlica*, *Weizen pšenica*, *Herz serce*, ne pa: *Birmme*, *Weizen*, *Herz*.

Dvojna soglasnica tudi ne sme stati, kdar beseda ima dve razni soglasnici za kerpkoj samoglasnicoy: *Luſt zrak*, *furz kratek*, *Welt svet*, ne pa: *Luſſt*, *furrz*, *Weltt*.

Namesto ff in zz se piše *ff* in *zz*: *leffen lizati*, *ſiſſe vročina*, ne pa: *leffen*, *ſiſſe*.

Soglasnice *ch*, *ſch*, *h* in *w* se nikoli dvojno ne pišejo, soglasnice *b*, *d* in *g* pa v prav malo besedah: *ſebbe odtek* (v morju), *Widder oven*, *Dogge angličanski pes*, *Flazge velika bandera* (na barki), *ſegge brana*.

§. 148. Dolge samoglasnice pa se tudi zaznamenujejo

1) tako, da se samoglasnice *a*, *e* in *o* dvojno pišejo;

2) tako, da se za dolgim i stavi brezglasen *e*:

3) tako, da se za dolgoj samoglasnicoy brezglasen *h* stavi, kar se godi pred *l*, *m*, *n* in *r*.

§. 149. Dolgi a se dvojno piše v besedah: Aal jegulja (riba), Aar orel, Aaš merha, Haar las, Saat setev, Staar mrena v očesu, der Staat država.

Dolgi e se dvojno piše v besedah: Armee vojska, armada, Allee sprehajiše, Beere jagoda, Beet greda, Heer truma vojšakov, Klee detelja, leer prazen, Meer morje, Schnee sneg, See jezero, Seele duša.

Dolgi o se dvojno piše v besedah: Loos vadla, los v lotrii, Moos mah, Boot ladjica, Schoos naročje.

§. 150. Dolgi i se tako zaznamenuje, da se mu brezglasen e pristavlja: Biene bčela, Dieb tat, Fieber merzlica, Fliege muha, Friede mir, Glieb ud, Krieg boj, Wiese travnik, in veliko drugih, katerih se je treba iz navade učiti.

§. 151. Brezglasen h se piše

1) pri dolgem a v besedah: Ahle šilo, Ahnen prededje, Bahn pot, tir, Bahre nosilo, Draht pletka, Fahne bandera, fahren peljati se, Fahrn petelin, Jahr leto, fahl plešast i. t. d.

2) pri dolgem e v besedah: dehnen potegnuti, Ehre čast, fehlen mancati, lehren učiti, mehr več, nehmen vzeti, i. t. d.

3) pri dolgem o v besedah: Argwohn sumljivost, Bohne bob, bohren vertati, hohl votel, kahlen po kaj iti, Lohn plačilo, Mohr mak,

Mohr zamorec, ohne brez, Ohr uho, Sohn sin, wohnen stanovati i. t. d.

4) pri dolgem u v besedah: Huhn piše, Ruhm slava, Ruhr griža, Schuh čevelj, Stuhl stol, Uhr ura i. t. d.

5) Pri dolgem ä v besedah: Ähre klas, gähren kvasiti se, vreti, Mähne griva, nähren živiti i. t. d.

6) pri dolgem ö v besedah: Höhle pečina, Öl olje, versöhnen spraviti koga s kim i. t. d.

7) pri dolgem ü v besedah: fühlen čutiti, führen peljati, kühl hladno, Mühle mlin i. t. d.

§. 152. Čerka y se piše 1) namesto i v nekterih besedah, ki so iz ptujih jezikov vzete: Sylbe zlog, Tyrann kervovar; 2) v nemških besedah se zdaj več ne piše. Prej se je ta čerka pisala, kjer je z drugo samoglasnico delala dvojoglasnico: Geyer jastrob, Kleyen otrobi, schreyen kričati namesto Geier, Kleien, schreien.

§. 153. Kdaj se ö in ü morata pisati, se iz izgovora lahko spozna: König kralj, ne Kenig; Mücke komar, ne Mücke. Kdaj se pa ä piše, se iz izgovora tako lahko ne spozna: to se naučimo 1) če pazimo na korenino; tako pišemo: die Hähne kokoti, das Härchen lasec, fällen podreti, ker te besede so izpeljane od Hahn, Haar, fallen; 2) iz navade; tako pišemo: ähnlich podoben, Ähre klas, Bär medved, gähnen zehati se, Räse sir, Thräne solza i. t. d.

II. Od so glasnic.

§. 154. Soglasnica *c* se piše v nemških besedah le pred *h* in *f*, kakor: *Dach* streha, *neffen* dražiti. V besedah, ki so iz ptujih jezikov vzete, se *c* velikokrat za *f* piše: *Commissär* komisar; *Secretär* sekretar i. t. d. Drugi tudi v teh besedah pišejo *f*: *Kommissär*, *Sekretär* i. t. d. Samo v besedah, kjer bi se bati bilo, da se *c* ne bi po krivem, postavim kakor *f*, izgovarjalo, vsi *z* pišejo: *Kommerz* kupčija, ne *Kommerc*, ki bi se lahko kakor *Kommerf* izgovarjalo.

§. 155. Soglasnica *x* in sestavljene soglasnice *ch*, *g*, *fs*, *ch* imajo vse en glas, glasijo namreč kakor v slovenskem *ks*; navada pa hoče:

1) da se *ch* piše v besedah: *Achsel* rama, *Büchse* puška, *Dach* jazbec, *Dechsel* ojnice, *Eidechse* martinec, *Flach* predivo, *Fuch* lisica, *Dch* vol, *sech* šest, *Wach* vosk, *wachsen* rasti i. t. d.;

2) da se *g* piše v besedah; *flugh* hitro, *belughen* golufati i. t. d.;

3) da se *fs* in *ch* pišeta v besedah: *linfs* na levo; *gachfen* kokodakati i. t. d.

§. 156. Soglasnica *t* in sestavljene soglasnice *dt* in *th* imajo vse en glas, glasijo namreč kakor slovenski *t*: navada, pa hoče,

1) da se *dt* piše v besedah: Stadt mesto, beredt zgovoren, gesandt poslan, verwandt v rodu, v žlahti i. t. d. V besedah beredt, gesandt, verwandt je zlog *bet* v *dt* okrajšan;

2) da se *th* piše v besedah: Thal dolina, Thaler tolar, thun storiti, Thau rosa, Theil del, theuer drago, Thier živina, Thon il, Thor neumnež, vrata, Thräne solza, Thron kraljevski sedež, Thurm zvonik, Athem dih, Roth blato, Roth lot, Muth pogum, Noth težava, Rath svet, roth rudeč, Bermuth pelin i. t. d.

§. 157. Soglasnice *v*, *f*, in *ph* imajo eden glas, glasijo namreč kakor slovenski *f*; navada pa hoče,

1) da se *v* v besedah: Vater oče, Vetter stric, Vieh živina, Vogel ptič, Vogt župan, Volf ljudstvo, Veilchen vijolica in v vseh besedah sestavljenih s vor, voll, viel, vier in ver: voreilig prenašlo, vollkommen popolnoma, vielleicht morebiti, vierfüßig štirinogat, verlieren zgubiti. Ptujе besede se pišejo s *v*, če ga s seboj prinesejo: Visite obiskanje, Violine gosli, Vesper večernica; v teh besedah se *v* kakor *w* izgovarja;

2) *ph* se le v ptujih besedah piše: Philosoph modrijan, phantastieren blesti i. t. d. V kerstnih imenih se zdaj navadno *f* piše: Josef Jožef, Adolf Adolf i. t. d.

§. 158. Du se piše, kdar se sliši glas fw, kakor: Dual muka, bequem zložno, Quelle vir i. t. d.

§. 159. Rh se le v ptujih besedah piše: Rheumatismus trganje v udih i. t. d.

§. 160. f in š imata en glas; navada pa hoče, 1) da se f piše od začetka besede, v sredi besede pa od začetka zloga za dolgo samoglasnico ali za dvojoglasnico, kdar se f mehko, kakor slovenski z, izgovarja: fagen reči; rasen divjati, reisen na pot se podati. Dolgi f ostane, dar se za njime izverže: rast namesto raset;

2) da se š piše na koncu besede, kdar se mehek f sliši, ko se besede podaljšajo: Maus miš, Mäuse miši. š se tudi v izpeljanih besedah tedaj piše, kdar se e izverže: Rösschen rožica od Rose roža; Wechselr menjavec od wechselln menjati i. t. d.

§. 161. ff in ss imata en glas, glasita namreč kakor slovenski s; navada pa hoče:

1) da se ff piše na koncu besed, kdar se za dolgo samoglasnico ali pa za dvojoglasnico ojstri glas esa, kakor glas slovenskega s, sliši, ko se beseda podaljša: groß velik, Fuß noga; Fleiß pridnost, ich weiß vem i. t. d. V sredi besed se ff piše, kdar se za dolgo samoglasnico ali z dvojoglasnico ojstri glas esa, kakor glas slovenskega s, sliši in za njim samoglasnica stoji: Buße pokora; fleißig priden i. t. d.

2) ff se le v sredi besed piše za kerpko samoglasnico, kdar se ojster s sliši, in za njo samoglasnica stoji: Gasse ulica, Flüsse reke, besser bolje i. t. d. Na koncu besed in v so-stavljenih besedah se namesto ff piše ss: dass da, Genoss tovariš, Schlossuhr ura v gradu i. t. d.

Opomba. Das in dass se morata dobro ločiti: das je člen ali kazavni ali nanašavni zaimek, dass pa je vez in pomeni da: das Buch, das er mir gegeben hat, ist so lehrreich, dass ich es jedermann zu lesen anrathen möchte, bukve, ki mi jih je dal, so tako podučne, da bi jih slehernemu brati svetoval.

Četerto poglavje.

Od delitvi zlogov.

§. 162. Pri pisanju se večkrat primeri: da se beseda, ktera ima več zlogov, ne more vsa v eni versti zapisati; toraj se mora beseda prelomiti, in kar ostane, od začetka spodnje verste postaviti. Konec verste, kjer se beseda prelomi, se naredi delitveno znamenje Theilungszeichen: = ali pa -.

§. 163. Poglavitno pravilo pri delitvi zlogov je: Deli zloge v pisanju tako, kakor se v govorjenju delijo.

§. 164. Iz tega poglavitnega pravila se izpeljujejo posebne pravila:

I. Za nesostavljene besede:

1) kdar stoji soglasnica med dvema samoglasnicama, se soglasnica vzame k drugemu zlogu: Ba-ter oče, Bu-ben fantje;

2) kdar ste dve ali več ločivnih soglasnic med dvema samoglasnicama, se le poslednja k drugemu zlogu vzame: fal-len pasti, Erb-sen grah, fünf-tig prihodnje;

3) Sostavljene soglasnice ch, gr, pf, ph, sch, st, th i. t. d. se imenujejo neločivne soglasnice, in se nikoli ne ločijo, ampak če za njimi samoglasnica stoji, se obe k drugemu zlogu denete: brau-chen potrebovati, A-gram Zagreb, schim = pfen zabavljati, Men-schen ljudje i. t. d.

4) Ptuje besede se delijo po nemškem izgovoru: Ge-van-ge-li-um evangelij.

II. Za sostavljene in izpeljane besede:

1) Kakor je beseda sostavljena, tako se tudi deli: Feld-herr vojvoda; Schul-haus učilnica i. t. d.; tako tudi ab-ändern sklanjati, be-sehen ogledati, ver-achten zaničevati i. t. d.;

2) Zadnji zlogi End-süßen, kateri se s soglasnico začnejo, ne privzamejo druge soglasnice: sterb-lich umerljiv, Jüng-ling mladenec i. t. d.;

3) Zadnji zlogi, kateri se s samoglasnico začnejo, kakor: ich, ei, in, ig i. t. d. vza-

mejo s seboj soglasnico, ki pred njimi stoji: Kaiſer-in cesarica, ade-ſig blagoroden i. t. d.;

4) Pri nekterih sostavljenih besedah se jemljete soglasnici r in t, ki ste zavoljo lepšega glasa vmes djani, k prednjemu zlogu: dar-um zato, meinet-halben za mojo voljo, i. t. d.

Peto poglavje.

Pravopis sostavljenih besed.

§. 165. Vsaka iz pravih dveh nemških besed sostavljena beseda se piše kakor ena beseda: Geldherr vojvoda, Seelsorger duhovni pastir.

Sostavljena beseda pa se mora vendar vsaksebi pisati:

a) kdar vsaka beseda posebej častitljiv priimek kake imenitne osebe ali ime dežele znamenuje: Fürst-Bischof pokneženi škof, Sachsen-Koburg (dežela na nemškem);

b) kdar se je bati, da se ne bi razumelo, kar se piše, ali da se glas prav ne bi postavil: Erb-Rüden herbet zemlje (ne er-drüden stisniti); Erb-laffer kateri erbsino zapusti (ne Er-blaffer);

c) kdar bi tri enake soglasnice vkup prišle, če bi se dve besedi skupej pisale: Bett-Luch rjuha na posteljo; Brenn-Kessel kropiva.

§. 166. Kdar so tri besede sostavljene ali pa več, se zadnji dve vkupej pišete, druge

se pa po znamenju (:) ločijo: Wachholder-Branntwein brinjovec. Kdar so pa besede majhine, se tudi po tri skupej pišejo: Ober-auffseher prednji preživec.

§. 167. Kdar ste dve ptuji besedi sostavljeni, ali pa ena ptuja in ena nemška, se znamenje (:) med nje stavi: Justiz-Kollegium sodnji zbor; Konsistorial-Rath konsistorijalni svetovavec. V prav navadnih besedah se pa znamenje (:) tudi opušča: Normalsschule normalna šola.

Šesto poglavje.

Prepone. Unterscheidungszeichen.

§. 168. Prepone so znamenja, ktere stavimo v pisanju, da ločimo stavek od stavka, in ktere kažejo, kje imamo bolj ali manj v branju postati in se oddahniti. Brez prepon se ne bi moglo razločno brati; postavim stavek: Fritz liebt das Spiel nicht aber das Lernen se brez prepone ne more prav razumeti; če se pa za besedo Spiel postavi prepona (,), se ve, da Fric ljubi igro, in ne učenje.

§. 169. Navadne prepone so: vejica Beistrich (,), nadpičje Strichpunkt (;), dvojopičje Doppelpunkt (:), pika Schlusspunkt (.), vprašaj Fragezeichen (?) in klicaj Ausrufungszeichen (!).

§. 170. Vejica se stavi:

1) Pred in za pridjanimi stavki in besedami: Hier, Bruder, hast du meine Hand tukaj, brat, imaš mojo roko;

2) Pred vsemi nanašavnimi zaimki in pred mnogimi vezmi, kakor: daß, als, sondern, weil, wenn, denn i. t. d. Postavim: derjenige ist nicht gut, welcher sich nicht bemüht noch besser zu werden tisti ni dober, kateri se ne trudi še boljši biti. Wir müssen gegen unsere Ältern dankbar sein, weil sie uns viel Gutes erweisen proti svojim staršem moramo hvaležni biti, ker nam veliko dobrega skazujejo. Ich würde den Armen viel Gutes thun, wenn ich reich wäre ubogim bi veliko dobrega storil, ko bi bil bogat;

3) Kdar več besed enega plemena zapored stoji, postavim, več imen, več prilogov, več glagolov, in niso z vezjo und ali oder med seboj zvezane, se stavi vejica med njimi: Ich liebe die gehorsamen, fleißigen, aufmerksamen und artigen Kinder ljubim pokorne, pridne, pazljive in priljudne otroke;

4) Med kratke prednje in zadnje stavke: Wenn ich kann, so werde ich kommen če bom mogel, bom prišel.

§. 171. Nadpičje se stavi:

1) Med prednji in zadnji stavek, kdar sta dolga;

2) Med stavka, ktera sta eden drugemu nasproti;

3) Med stavka, ktera se eden na drugega nanašata, posebno, kdar se drugi stavek začne z vezmi: aber, allein, daher i. t. d.

§. 172. Dvojopičje se stavi:

1) Kdar je prednji stavek precej dolg, se stavi med prednjim in zadnjim stavkom dvojopičje;

2) Kdar kdo svoje besede ali pa besede koga drugega izreče, tako kakor so bile poprej rečene: Ich sagte euch: Seid fleißig, sonst werdet ihr nicht belobt werden rekel sem vam: Bodite pridni, sicer ne bote pohvaljeni. Christus sagt: Liebet eure Feinde. Kristus pravi: Ljubite svoje sovražnike;

3) Kdar se posamezne reči naštevajo, posebno za besedami: als, nämlich, folgende i. t. d. Postavim: Es gibt zehn Redetheile, nämlich: das Hauptwort, das Geschlechtswort i. t. d. Deset plemen besed je, namreč: Ime, člen i. t. d.

§. 173. Pika se stavi:

1) Na koncu popolnoma končanega stavka ali govora, kdar se kaj novega začne, kar ne gre k prvemu stavku;

2) Pri okrajšanih besedah: u. f. w. i. t. d. und so weiter in tako dalje; Hr. Herr g. gospod.

§. 174. Vprašaj se stavi, kdar se na ravnost kaj praša: Wie alt bist du? Koliko si star? Kdar se pa ne praša na ravnost, ampak se le pripoveduje, da je kdo vprašal, se vprašaj ne stavi: Er fragte mich, wie alt ich sei vprašal me je, koliko da sem star.

§. 175. Klicaj se stavi:

1) Za medmeti, kdar te besede same stojijo: Ach! o weh! kdar pa občutek ves stavek obseže, se klicaj na koncu celega stavka stavi: Ach, weh! ein Schmerz! Oh, kakošna bolečina!

2) Za vsemi stavki, kateri se morajo s posebnim potisom brati: Wie groß ist dein Altmächtigen Güte! Kako velika je dobrotljivost vsegamogočnega!

Sedmo poglavje.

V pisanju navadne okrajšanja.

§. 176. Včasi se navadne prav znane besede v pisanju okrajšajo, to je, izpuša se več čerk ali zlogov. To se godi tako:

1) Včasi se piše samo prva čerka besede; kakor: J. namesto Jahr leto; i. namesto lies beri; z. B. namesto zum. Beispiele v izgled i. t. d.;

2) Včasí se piše več čerk, in se le zadnje opuščajo: Šr. namesto Šrau gospa; Šr. namesto Šrenžer krajcar i. t. d.;

3) Včasí se piše prva in zadnja čerka besede, in se ali vse zmes ležeče čerke ispuščajo, ali vsaj samoglasnice: Dr. namesto Doktor dohtar; Šrn. namesto Šerrn.

§. 177. Pri okrajšanju besed pazi na te dve pravili:

1) Za vsakim okrajšanjem se stavi pika;

2) Kdar se beseda okrajša, se mora pika staviti za soglasnico in ne za samoglasnico: Prof. namesto Professor in ne Profe. i. t. d.

Notisni I. Grund

Natisnil L. Grund.

